

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Sisäinen turvallisuus | Sisäministeriön julkaisuja 2026:4

Pelastussuunnitelma

Yleisopas

Sisäministeriön julkaisuja 2026:4

Pelastussuunnitelma

Yleisopas

Ira Pasi (toim.)

Sisäministeriö Helsinki 2026

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Sisäministeriö

CC BY-SA 4.0

ISBN pdf: 978-952-324-659-1

ISSN pdf: 2490-077X

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2026

PSR
PALOSUOJELURAHASTO

Pelastussuunnitelma Yleisopas

Sisäministeriön julkaisuja 2026:4		Teema	Sisäinen turvallisuus
Julkaisija	Sisäministeriö		
Toimittaja	Ira Pasi		
Yhteisötekijä	Sisäministeriö		
Kieli	suomi	Sivumäärä	57

Tiivistelmä

Pelastussuunnitelma -yleisopas on laadittu osana Omatoiminen varautuminen poikkeusoloihin -hanketta. Palosuojelurahasto rahoitti hanketta.

Oppaan tavoitteena on tukea pelastussuunnitelman laatimisessa sekä lisätä toimijoiden omatoimiseen varautumiseen liittyvää osaamista. Opas sisältää perusteet omatoimisen varautumisen toteuttamisesta ja pelastussuunnitelman laadinnasta.

Opas perustuu säädöksissä määriteltyihin velvoitteisiin. Oppaassa kerrotaan hyväksi todettuja käytäntöjä ja suosituksia, jotka voivat helpottaa suunnittelutyötä. Hyvät käytännöt ja suositukset ovat vapaaehtoisia tapoja toimia.

Pelastuslain (379/2011) 15 § velvoittaa laatimaan pelastussuunnitelman kohteisiin, jotka ovat poistumisturvallisuuden tai pelastustoiminnan kannalta tavanomaista vaativampia tai aiheutuvan vaaran taikka mahdollisen onnettomuuden aiheuttamien vahinkojen voidaan arvioida olevan vakavat. Pelastussuunnitelman laatiminen eli pelastussuunnittelu on prosessi, jonka avulla tunnistetaan ja hallitaan kohteen riskejä sekä varaudutaan erilaisiin onnettomuus- ja uhkatilanteisiin.

Pelastussuunnitelma on dokumentoitu yhteenveto pelastuslain 14 §:n mukaisen omatoimisen varautumisen toteuttamisesta. Omatoimisen varautumisen velvoite kattaa onnettomuuksien ja vaaratilanteiden ehkäisemiseen tähtäävät toimenpiteet sekä varautumisen onnettomuustilanteissa toimimiseen.

Asiasanat pelastussuunnitelmat, turvallisuus, omatoiminen varautuminen, turvallisuussuunnittelu, pelastussuunnittelu, sisäinen turvallisuus

ISBN PDF	978-952-324-659-1	ISSN PDF	2490-077X
Asianumero	VN/740/2024	Hankenumero	SM001:00/2024

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN978-952-324-659-1>

Räddningsplan Allmän guide

Inrikesministeriets publikationer 2026:4		Tema	Inre säkerhet
Utgivare	Inrikesministeriet		
Redigerare	Ira Pasi		
Utarbetad av	Inrikesministeriet		
Språk	finska	Sidantal	57

Referat

Räddningsplan – Allmän guide har utarbetats inom ramen för projektet Egen beredskap för undantagsförhållanden. Projektet finansierades av Brandskyddsfonden.

Syftet med guiden är att stödja utarbetandet av en räddningsplan och öka aktörernas kompetens om egen beredskap. Guiden innehåller grunderna för att genomföra egen beredskap och utarbeta en räddningsplan.

Guiden bygger på lagstadgade skyldigheter. Guiden innehåller beprövad praxis och rekommendationer som kan underlätta planeringsarbetet. God praxis och rekommendationer är frivilliga sätt att agera.

Enligt 15 § i räddningslagen (379/2011) ska en räddningsplan göras upp för objekt som med avseende på utrymningssäkerheten eller räddningsverksamheten är mer krävande än normalt eller där skadorna till följd av en eventuell olycka kan antas vara allvarliga. Utarbetandet av en räddningsplan, det vill säga räddningsplanering, är en process med hjälp av vilken man identifierar och hanterar riskerna i objektet samt förbereder sig på olika olycks- och hotsituationer.

Räddningsplanen är en dokumenterad sammanfattning av hur den egna beredskapen enligt 14 § i räddningslagen genomförs. Skyldigheten till egen beredskap omfattar åtgärder som syftar till att förebygga olyckor och farliga situationer samt beredskap att agera i olyckssituationer.

Nyckelord räddningsplan, säkerhet, egen beredskap, säkerhetsplanering, räddningsplanering, inre säkerhet

ISBN PDF	978-952-324-659-1	ISSN PDF	2490-077X
Ärendenummer	VN/740/2024	Projektnummer	SM001:00/2024

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-659-1>

Emergency plan General guide

Publications of the Ministry of the Interior 2026:4	Subject	Internal security
Publisher	Ministry of the Interior	

Editor	Ira Pasi		
Group author	Ministry of the Interior		
Language	Finnish	Pages	57

Abstract

The Emergency plan guide was prepared as part of the Independent preparedness for emergencies project. The project was funded by the Fire Protection Fund.

The objective of this guide is to support the preparation of emergency plans and to build up actors' competence related to independent preparedness. The guide contains basic information on independent preparedness and emergency plan preparation.

The guide is based on regulatory obligations. It also describes proven practices and recommendations that can facilitate planning work. Good practices and recommendations are voluntary guidelines for the work.

Pursuant to section 15 of the Rescue Act (379/2011), emergency plans must be drawn up for sites which, with regard to evacuation safety or rescue operations, are exceptionally demanding or where the risk or the damage caused by any accident may be considered serious. The drawing up of an emergency plan, or emergency planning, is a process aiming to identify and manage the risks of a site and to prepare for various accidents and threats.

The emergency plan is a documented summary of how independent preparedness referred to in section 14 of the Rescue Act is provided for. The obligation of independent preparedness for accidents and incidents includes measures aimed at preventing accidents and preparedness for taking action in accident situations.

Keywords emergency plan, security, independent preparedness, security planning, emergency planning, internal security

---

ISBN PDF	978-952-324-659-1	ISSN PDF	2490-077X
Reference number	VN/740/2024	Project number	SM001:00/2024

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-659-1>

Sisältö

ALKUSANAT	7
1 Johdanto	9
1.1 Oppaan tarkoitus	10
1.2 Omatoiminen varautuminen	11
1.3 Velvoite laatia pelastussuunnitelma	12
2 Pelastussuunnitelman laatiminen	15
2.1 Pelastussuunnitelman liittyminen muuhun turvallisuuden suunnitteluun	16
2.2 Vastuu pelastussuunnitelman laatimisesta ja päivittämisestä	19
2.3 Organisoituminen ja tehtävänjako	22
2.4 Dokumentointi	23
2.5 Pelastussuunnitelman päivittäminen	24
3 Pelastussuunnitelman sisältö	26
3.1 Vaarojen ja riskien arvioiminen	27
3.2 Onnettomuuksien ennaltaehkäisy	32
3.3 Vaaroihin ja riskeihin varautuminen	33
3.4 Rakennuksen ja tilojen turvallisuusjärjestelyt	35
3.5 Tavanomaisesta poikkeava käyttö ja tilapäinen käyttötavan muutos	36
3.6 Ohjeet onnettomuuksien ehkäisemiseksi sekä onnettomuus- ja vaaratilanteissa toimimiseksi	37
3.7 Omatoiminen varautuminen poikkeusoloihin	39
4 Pelastussuunnitelmasta tiedottaminen ja asianomaisten perehdyttäminen	42
5 Pelastussuunnitelmiin liittyvä valvonta ja ohjaus	46
5.1 Pelastusviranomaisen valvonta	46
5.2 Pelastusviranomaisen ohjaus ja neuvonta	48
Liite 1: Sanasto ja keskeiset käsitteet	49
Liite 2: Pelastussuunnittelussa tyypillisesti huomioitavia asioita	53
Lähteet	57

ALKUSANAT

Sisäministeriö asetti 4.3.2024 Omatoiminen varautuminen poikkeusoloihin -hankkeen ohjeiden laatimiseksi (VN/740/2024). Hankkeen toimikausi oli 1.3.2024–30.6.2026. Hankkeessa valmisteltiin kolme yleisopasta: Pelastussuunnitelma, Väestönsuojan käyttöönotto ja käyttö sekä Väestönsuojan kunnossapito ja toimintakunnon tarkastus. Palosuojelurahasto rahoitti hanketta.

Hankkeella toteutettiin hallitusohjelmakirjausta, jonka mukaan omatoimisen varautumisen osaamista vahvistetaan kaikissa väestöryhmissä muuan muassa ohjauksella, neuvonnalla ja valvontatoiminnalla. Hankkeen tavoitteena oli selkeyttää lainsäädännön velvoitteita sekä yhdenmukaistaa eri toimijoiden toimintamalleja pelastussuunnitteluun ja väestönsuojoihin liittyen huomioiden myös viestinnälliset tarpeet.

Sisäministeriö vastasi ohjeiden laatimisesta. Hankkeelle perustettiin ohjausryhmä, työryhmä sekä kolme jaostoa ohjekokonaisuuksien mukaisesti.

Hankkeen ohjausryhmänä toimi sisäministeriön pelastusosaston johtoryhmä. Hankkeen työryhmä koostui sisäministeriön pelastusosaston asiantuntijoista. Hankkeen vastuuvastavalmistelijana toimi projektipäällikkö Ira Pasi sisäministeriön pelastusosastolta. Jokaiseen ohjekokonaisuuteen perustettiin jaosto, joiden tehtävänä on tuottaa asiantuntija-apua ja varmistaa eri toimijoiden näkökulmat ohjekokonaisuuksissa.

Työryhmä

Puheenjohtaja neuvotteleva virkamies Kirsi Rajaniemi, sisäministeriö, pelastusosasto
Yksikön johtaja Pasi Ryynänen, sisäministeriö, pelastusosasto
Varautumisjohtaja Jussi Korhonen, sisäministeriö, pelastusosasto
Pelastusylitarkastaja Jarkko Häyrinen, sisäministeriö, pelastusosasto
Projektipäällikkö Ira Pasi, sisäministeriö, pelastusosasto

Pelastussuunnitelma-jaosto

Puheenjohtaja pelastusylitarkastaja Jarkko Häyrinen, sisäministeriö, pelastusosasto
Suunnittelija Juha Karjalainen, Varsinais-Suomen pelastuslaitos
Vanhempi opettaja Petri Huupponen, Pelastusopisto
Lakimies Tuomas Leino, Suomen Kiinteistöliitto (22.1.2025 saakka)
Johtava asiantuntija Virpi Hienonen, Suomen Kiinteistöliitto (22.1.2025 alkaen)
Riikka Vaaja, VTM, Isännöinti-liitto
Asiantuntija Pertti Heikkilä, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö
Kouluttaja Tanja Mannila, Helsingin pelastusliitto
Palotarkastaja Sanni Partio, Palopäällysteliitto
Sihteeri, projektipäällikkö Ira Pasi, sisäministeriö, pelastusosasto

Oppaan luonnos oli lausuntokierroksella 19.3.–23.4.2025 lausuntopalvelu.fi -palvelussa. Lausuntoja saatiin 34 kappaletta.

Oppaan laatimiseen osallistui asiantuntijana Tanja Mannila sekä sisäministeriön pelastusosaston asiantuntijat. Oppaan laatimisessa kuultiin laajasti eri alojen asiantuntijoita, pelastussuunnitelmien parissa toimivia tahoja, pelastuslaitoksia sekä Vammaisfoorumin edustajia.

Lämpimät kiitokset kaikille hankkeeseen ja oppaan laatimistyöhön osallistuneille!

Helsingissä marraskuussa 2025

Ira Pasi
Projektipäällikkö, sisäministeriön pelastusosasto

1 Johdanto

Pelastuslain (379/2011) 15 § velvoittaa laatimaan pelastussuunnitelman kohteisiin, jotka ovat poistumisturvallisuuden tai pelastustoiminnan kannalta tavanomaista vaativampia. Pelastussuunnitelman laatiminen eli pelastussuunnittelu on prosessi, jonka avulla tunnistetaan ja hallitaan kohteen riskejä sekä varaudutaan erilaisiin onnettomuus- ja uhkatilanteisiin. Pelastussuunnitelma on dokumentoitu yhteenveto pelastuslain 14 §:n mukaisen omatoimisen varautumisen toteuttamisesta.

Pelastuslain tavoitteena on parantaa ihmisten turvallisuutta ja vähentää onnettomuuksia. Lain tavoitteena on myös, että onnettomuuden uhatessa tai tapahduttua ihmiset pelastetaan, tärkeät toiminnot turvataan ja onnettomuuden seurauksia rajoitetaan tehokkaasti niin, että ihmisille, omaisuudelle ja ympäristölle aiheutuvat haitat jäävät mahdollisimman vähäisiksi (Pelastuslaki 1 §).

Pelastussuunnittelun tarkoitus on onnettomuuksien ehkäiseminen ja niihin varautuminen järjestelmällisen vaarojen ja riskien arvioinnin sekä sen perusteella tehtävien toimenpiteiden kautta. Tavoitteena on toiminnan häiriöttömyys niin arkisten onnettomuuksien sattuessa, kuin myös yhteiskunnan laajuisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Hyvin laadittu pelastussuunnitelma on käytännönläheinen työväline, joka auttaa kutakin toimijaa tunnistamaan omat vastuunsa ja tehtävänsä. Pelastussuunnitelma tukee kiinteistön omistajaa, haltijaa ja toiminnanharjoittajia velvoitteidensa täyttämässä, sekä tuottaa kaikille kiinteistön käyttäjille tarvittavaa ohjeistusta siitä, miten kiinteistössä esiintyvät vaarat ja riskit on otettava huomioon ja kuinka toimitaan eri tilanteissa.

1.1 Oppaan tarkoitus

Opas käsittelee pelastuslain 15 §:n mukaista pelastussuunnittelua. Oppaassa ei käsitellä pelastuslain 16 §:n mukaista yleisötilaisuuden pelastussuunnitelmaa. Opas ei myöskään käsittele eri toimialojen erityisiä vaatimuksia tai ratkaisuja turvallisuuden suunnitteluun liittyen. Pelastussuunnitelman liittymisestä muuhun turvallisuuden suunnitteluun käsitellään oppaan luvussa 2.1.

Oppaan tarkoituksena on tukea pelastussuunnitelman laatimisessa sekä lisätä toimijoiden omatoimiseen varautumiseen liittyvää osaamista. Opas sisältää perusteet omatoimisen varautumisen toteuttamisesta ja pelastussuunnitelman laadinnasta. Oppaassa ei kuitenkaan esitetä ratkaisuja pelastussuunnitelman laatimisen yksityiskohtiin, koska ne ovat kohteesta ja toiminnasta riippuvaisia. Sisäministeriön oppaan pohjalta eri toimijat voivat laatia yksityiskohtaisempia oppaita, mallipohjia tai tiivistelmiä erilaisiin tarpeisiin.

Opas perustuu säädöksissä määriteltyihin velvoitteisiin. Velvoitteiden lisäksi oppaassa kerrotaan hyväksi todettuja käytäntöjä ja suosituksia, jotka voivat helpottaa suunnittelutyötä. Hyvät käytännöt ja suositukset ovat vapaaehtoisia tapoja toimia, eivätkä ole miltään osin ehdottomia, toisin kuin säädetyt velvoitteet.

Oppaan pääasiallisena kohderyhmänä ovat rakennusten omistajat, haltijat ja toiminnanharjoittajat, näille palveluita tuottavat tahot sekä pelastussuunnittelua ohjaavat ja valvovat pelastusviranomaiset.

Opas on laadittu osana *Omatoiminen varautuminen poikkeusoloihin* -hanketta. Hankkeessa laadittiin kolme opasta: "Pelastussuunnitelma", "Väestönsuojan käyttöönotto ja käyttö" sekä "Väestönsuojan kunnossapito ja toimintakunnon tarkastus". Hanketta rahoitti Palosuojelurahasto.

1.2 Omatoiminen varautuminen

14 § Omatoiminen varautuminen

Rakennuksen omistajan ja haltijan sekä toiminnanharjoittajan on osaltaan:

- 1) **ehkäistävä** tulipalojen syttymistä ja muiden vaaratilanteiden syntymistä;
- 2) **varauduttava** henkilöiden, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseen vaaratilanteissa;
- 3) varauduttava tulipalojen sammuttamiseen ja muihin sellaisiin **pelastustoimenpiteisiin**, joihin ne omatoimisesti kykenevät;
- 4) **ryhdyttävä toimenpiteisiin** poistumisen turvaamiseksi tulipaloissa ja muissa vaaratilanteissa sekä toimenpiteisiin pelastustoiminnan helpottamiseksi.

Edellä 1 momentissa säädetty koskee myös muualla kuin rakennuksessa harjoitettavaa toimintaa sekä yleisötilaisuuksia.

(Pelastuslaki 379/2011, 14 §)

Pelastuslain 14 §:ssä säädetään omatoimisesta varautumisesta. Kohteen omatoimisen varautumisen kuvaaminen on pelastussuunnitelman keskeinen sisältö (Pelastuslaki 15 §). Velvoite omatoimiseen varautumiseen kattaa onnettomuuksien ja vaaratilanteiden ehkäisemiseen tähtäävät toimenpiteet sekä varautumisen onnettomuustilanteissa toimimiseen. Pelastuslain hallituksen esityksessä (HE 257/2010 vp, s. 39) mainitaan, että poikkeusoloja varten tapahtuva omatoiminen varautuminen käsittää varautumisen myös kohdekohtaisiin väestönsuojelutoimenpiteisiin, kuten väestönsuojien käyttöönottoon ja toimintaan kohteessa poikkeusolojen vallitessa.

Omatoimisen varautumisen velvoitteet koskevat kaikkia rakennuksia ja toiminnanharjoittajia, vaikkei pelastussuunnitelman laatimisvelvoite koskekaan kaikkia rakennuksia.

Velvoite omatoimiseen varautumiseen koskee kaikkia rakennuksen omistajia, haltijoita ja toiminnanharjoittajia riippumatta toiminnan laajuudesta, rakennuksen koosta tai sen käyttötavasta. Varautumisvelvoite koskee myös muualla kuin rakennuksessa harjoitettavaa toimintaa, esimerkiksi pysäköintialueita, ulkoverastoja, leikkipaikkoja sekä muualla kuin kiinteistön alueella järjestettävää toimintaa. Rakennuksen omistaja, haltija ja toiminnanharjoittaja vastaavat kukin osaltaan omatoimisen varautumisen velvoitteesta määräysvaltansa piirissä olevissa kohteissa ja asioissa. Velvoitteiden noudattaminen edellyttää myös toimijoiden välistä yhteistyötä.

1.3 Velvoite laatia pelastussuunnitelma

Pelastuslain 15 §:n mukaan pelastussuunnitelma on laadittava rakennukseen tai muuhun kohteeseen, joka on poistumisturvallisuuden tai pelastustoiminnan kannalta tavanomaista vaativampi tai jossa henkilö- tai paloturvallisuudelle, ympäristölle tai kulttuuriomaisuudelle aiheutuvan vaaran taikka mahdollisen onnettomuuden aiheuttamien vahinkojen voidaan arvioida olevan vakavat. Pelastussuunnitelman laatimisvelvoite koskee siis rakennuksia ja kohteita, joissa on paljon ihmisiä tai joilta edellytetään laajempia varautumistoimenpiteitä tai toimenpiteiden yhteensovittamista, jolloin niiden dokumentointi on tarpeen.

Valtioneuvoston asetuksessa pelastustoimesta (407/2011) 1 §:ssä on tarkennettu, mitä kohteita pelastussuunnitelman laatimisvelvoite koskee. Pelastussuunnitelma on laadittava:

- asuinrakennuksiin, joissa on vähintään kolme asuinhuoneistoa
- pelastuslain 18 §:ssä tarkoitettuihin kohteisiin, eli sairaaloihin, vanhainkoteihin ja muuhun laitoshuoltoon, suljettuihin rangaistuslaitoksiin ja muihin näihin verrattaviin kohteisiin (hoitolaitokset) sekä asumisyksikön muotoon järjestettyihin palvelu- ja tukiasuntoihin ja muihin näihin verrattaviin asuinrakennuksiin ja tiloihin, joissa asuvien toimintakyky on tavanomaista huonompi (palvelu- ja tukiasuminen)
- kouluihin, oppilaitoksiin ja muihin vastaaviin opetuksessa käytettäviin tiloihin
- lastensuojelulaitoksiin ja koulukoteihin sekä päiväkoteihin, perhepäiväkoteihin ja muihin lasten ryhmämuotoisen hoidon järjestämisessä käytettäviin tiloihin lukuun ottamatta yksityisiä asuntoja
- majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetussa laissa (308/2006) tarkoitettuihin majoitusliikkeisiin sekä ulkoilulaissa (606/1973) tarkoitetuille leirintäalueille ja tilapäisille leirintäalueille

- tiloihin, joita käytetään vähintään 20 henkilön tilapäiseen joukkomajoitukseen
- kirkkoihin, kirjastoihin, urheilu- ja näyttelyhalleihin, teattereihin, liikenneasemille, messualueille, moottoriradoille, huvipuistoille sekä edellä mainittuja vastaaviin kokoontumispaikkoihin
- kauppakeskuksiin ja vastaaviin tiloihin sekä yli 400 neliömetrin myymälöihin
- yli 50 asiakaspaikan ravintoloihin ja vastaaviin tiloihin
- yli 1 500 neliömetrin teollisuus-, tuotanto- ja varastorakennuksiin
- ympäristönsuojelulain (527/2014) 27 §:n mukaisiin ympäristölupaa edellyttäviin eläinsuojiin
- kohteisiin, joissa vaarallisen kemikaalin vähäistä teollista käsittelyä ja varastointia saa harjoittaa vain tekemällä siitä vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden turvallisuudesta annetun lain (390/2005) 24 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen
- kulttuuriomaisuuden suojelua koskevissa Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa kulttuuriomaisuudeksi määriteltyihin ja sitä sisältäviin rakennuksiin ja kohteisiin sekä muihin lakien ja asetusten nojalla kulttuuriomaisuutena suojeltuihin rakennuksiin ja kohteisiin
- työpaikkatiloihin, joissa työntekijöiden ja samanaikaisesti paikalla olevien muiden ihmisten määrä on yleensä vähintään 50
- yli 100 metriä pitkiin yleisessä käytössä oleviin tunneleihin
- turvetuotantoalueille
- pelastuslain 22 a–22 c §:ssä tarkoitettuihin kohteisiin, eli varastoalueisiin, joissa varastoidaan samalla varastoalueella öljyä yli 100 000 litraa sekä satamiin tai muihin rannikkoalueilla öljyä tai muita haitallisia aineita yli 1 000 000 litraa varastoiviin laitoksiin.

Pelastussuunnitelman laatiminen voi selkeyttää turvallisuuden suunnittelua, joten pelastussuunnitelman voi laatia myös kohteisiin, joihin sitä ei edellytetä. Lisäksi on hyvä muistaa, että kaikkia rakennuksen omistajia, haltijoita ja toiminnanharjoittajia koskevat samat omatoimisen varautumisen velvoitteet, vaikkei pelastussuunnitelman laatimisvelvoite koskisikaan heitä.

Pelastussuunnitelman laatimisesta vastaa rakennuksen tai kohteen haltija. Rakennuksen haltijan tulee laatia pelastussuunnitelma yhteistyössä rakennuksessa toimivien toiminnanharjoittajien kanssa.

Pelastuslain 16 §:ssä säädetään erikseen yleisötilaisuuden pelastussuunnitelmasta ja valtioneuvoston asetuksessa pelastustoimesta 3 §:ssä on annettu tarkempia säännöksiä siihen liittyen. Yleisötilaisuuden pelastussuunnitelma on laadittava yleisötilaisuuteen tai tapahtumaan, jossa:

- arvioidaan olevan läsnä samanaikaisesti vähintään 200 henkilöä;
- käytetään avotulta, iletulitteita tai muita pyroteknisiä tuotteita taikka erikoistehosteina palo- ja räjähdysvaarallisia kemikaaleja;
- tapahtumapaikan poistumisjärjestelyt poikkeavat tavanomaisesta; tai
- tapahtuman luonne aiheuttaa erityistä vaaraa ihmisille.

Jos rakennusta käytetään pääosin kokoontumistarkoitukseen, on pelastussuunnitelmasta käytävä ilmi, minkä tyyppiset tilaisuudet kuuluvat rakennuksen normaaliin toimintaan ja mitkä vaativat erillisen yleisötilaisuuden pelastussuunnitelman. Tässä oppaassa ei käsitellä tarkemmin yleisötilaisuuden pelastussuunnitelmaa.

2 Pelastussuunnitelman laatiminen

Pelastussuunnittelu on prosessi, jonka avulla hallitaan kohteen riskejä sekä varaudutaan erilaisiin onnettomuus- ja vaaratilanteisiin. Pelastussuunnitelman laatiminen, päivittäminen sekä niihin liittyvät toimenpiteet ovat osa tätä prosessia.

Pelastussuunnitelman laatiminen aloitetaan perehtymällä kohteeseen ja sen toimintaan. Kiinteistöstä ja lähiympäristöstä koottujen lähtötietojen avulla voidaan arvioida kohteen vaarat ja riskit. Vaaroja ja riskejä sekä niistä aiheutuvia vahinkoja pyritään minimoimaan suunnittelemalla kohteeseen soveltuvia riskienhallintakeinoja. Lopuksi laaditaan rakennukseen ja sen toimintaan soveltuvat toimintaohjeet onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja niissä toimimiseksi. Kootuista tiedoista ja tehdyistä suunnitelmista muodostuu pelastussuunnitelma.

Pelastussuunnittelun yhteydessä korjataan tarvittaessa myös havaittuja puutteita ja kehitetään kohteen turvallisuutta. Pelastussuunnitelmasta tiedotetaan kohteen käyttäjille, ja tarvittaessa heidät myös koulutetaan siten, että he osaavat toimia pelastussuunnitelman mukaisesti. Toimintaohjeiden on oltava sellaisia, että niiden noudattaminen on todellisissa tilanteissa mahdollista.

Muutostarpeiden havaitsemiseksi pelastussuunnitelman ajantasaisuutta ja sisältöä on arvioitava säännöllisesti. Kuvassa 1 on havainnollistettu pelastussuunnittelun prosessiin sisältyviä vaiheita.

Kuva 1. Pelastussuunnittelu on prosessi, jossa kerättyjen tietojen pohjalta laaditaan pelastussuunnitelma ja toteutetaan pelastussuunnitelmassa suunnitellut toimenpiteet.

2.1 Pelastussuunnitelman liittyminen muuhun turvallisuuden suunnitteluun

Pelastussuunnitelmassa käsiteltävien asioiden yksityiskohtaisuus ja laajuus riippuu harjoitettavan toiminnan laajuudesta ja luonteesta. Joitakin kohteita koskee myös muita turvallisuuteen liittyviä suunnitteluelvoitteita. Esimerkiksi laissa kulutuspalvelun turvallisuudesta (185/2025) säädetään turvallisen kulutuspalvelun vaatimuksista ja sen dokumentoinnista. Lainsäädännössä on erityisiä vaatimuksia myös

muun muassa yleisötapatumille, hoitolaitoksille sekä kemikaaleja ja räjähteitä käsitteleville tai varastoiville toimijoille. Vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetussa laissa (390/2005) säädetään tietyille tuotantolaitoksille erityisiä velvoitteita, kuten sisäisen pelastussuunnitelman laatiminen. Lisäksi pelastuslaitos laatii pelastuslaissa (379/2011, 48 §) mainittuihin kohteisiin ulkoisen pelastussuunnitelman.

Toiminnanharjoittajilta voidaan edellyttää myös muuhun lainsäädäntöön kuin pelastuslakiin perustuvaa riskien arviointia. Työturvallisuuslain (738/2002, 10 §) mukaan työnantajan on selvitettävä ja tunnistettava työstä, työajoista, työtilasta, muusta työympäristöstä ja työolosuhteista aiheutuvat haitta- ja vaaratekijät. Tarkempia velvoitteita on säädetty esimerkiksi räjähdyskelpoisten ilmaseosten aiheuttamista vaaroista (Valtioneuvoston asetus räjähdyskelpoisten ilmaseosten työntekijöille aiheuttaman vaaran torjunnasta 576/2003).

Toiminnanharjoittajilla voi olla myös toimintaan tai toimialan standardeihin perustuvaa, esimerkiksi laatu järjestelmien kautta tapahtuvaa turvallisuussuunnittelua.

Jos toiminnanharjoittajalla on velvoite tehdä riskien arviointia useamman eri lainsäädännön perusteella, on tärkeä huolehtia, että riskienarvioinnit ja toimintamallit on yhteensovitettu. Jos on tarkoituksenmukaista, voidaan eri velvoitteiden pohjalta tehtävää riskien arviointia myös yhdistää.

Eri lakeihin perustuvien riskien arviointien ja toimintamallien on oltava yhteensovitettu.

Myös turvallisuusohjeista säädetään eri säädöksissä. Työturvallisuuslain 45 §:n mukaan työntekijöille on muun muassa annettava ohjeet toimenpiteistä, joihin tulipalon sattuessa on ryhdyttävä. Vastaavat ohjeet sisältyvät pelastussuunnitteluun. Toimintaohjeiden on tärkeää olla yhteneviä riippumatta siitä, minkä lain velvoitteiden pohjalta tai mihin suunnitelmaan ne on kirjattu (kuva 2). Suunnitelmia voi tarvittaessa myös yhdistää joko yhdeksi isommaksi kokonaisuudeksi tai osa-alueittain. Esimerkiksi toimintaohjeet vaara- ja onnettomuustilanteissa toimimiseksi voivat sisältää useiden eri suunnitelmien perusteella laadittua ohjeistusta.

Kuva 2. Riskien arviointien ja toimintamallien on oltava yhteensovitettu.

Jos samaa kohdetta varten on laadittava turvallisuus-, valmius- tai muu vastaava suunnitelma jonkin muun lain tai viranomaisen antaman määräyksen nojalla, ei kohteeseen tarvitse laatia erillistä pelastussuunnitelmaa, vaan vastaavat tiedot voidaan koota mainittuun muuhun suunnitelmaan. Suunnitelmassa on tällöin mainittava, että se sisältää myös pelastussuunnitelman asiasisällöt. (407/2011, 1 § 2 mom.)

2.2 Vastuu pelastussuunnitelman laatimisesta ja päivittämisestä

Pelastussuunnitelman laatimisesta vastaa rakennuksen tai kohteen haltija. Jos rakennuksessa toimii useita toiminnanharjoittajia, rakennuksen haltijan tulee laatia pelastussuunnitelma yhteistyössä toiminnanharjoittajien kanssa. (Pelastuslaki 379/2011, 15 §:n 1 mom.)

Pelastussuunnitelman laatimisesta vastaa **rakennuksen haltija**. Haltijalla tarkoitetaan tahoja, joka tosiasiallisesti hallitsee rakennusta. Rakennuksen omistaja on lähtökohtaisesti rakennuksen haltija, mutta omistaja voi luovuttaa rakennuksen hallintaoikeuden toiselle esimerkiksi vuokrasopimuksen nojalla.

Jos rakennuksessa toimii useita **toiminnanharjoittajia**, on rakennuksen haltijan laadittava pelastussuunnitelma yhteistyössä toiminnanharjoittajien kanssa. Toiminnanharjoittajilla tarkoitetaan kaikkia rakennuksessa toimintaa harjoittavia tahoja, kuten kauppiaita, ravintoloita, toimistoja sekä muita yksityisiä tai julkisia toimijoita. Julkisia toimijoita ovat esimerkiksi oppilaitokset, kirjastot, virastot tai terveysasemat. Pelastuslaissa on erikseen korostettu, että rakennuksen haltijan tulee laatia pelastussuunnitelma aina yhteistyössä hoitolaitoksen ja palvelu- ja tukiasumisen toiminnanharjoittajan kanssa (379/2011, 15 §).

Kun kohteessa on useita toiminnanharjoittajia, tarkoitetaan haltijalla lähtökohtaisesti rakennuksen omistajaa edellyttäen, että hän hallitsee rakennusta edes osittain. Rakennuksen tosiasiallinen hallinta jakautuu omistajan ja toiminnanharjoittajien välillä. Rakennuksessa toimivalla toiminnanharjoittajalla on oikeus käyttää hallitsemaansa tilaa ja hän vastaa muun muassa työntekijöidensä toiminnasta. Toiminnanharjoittajien velvollisuus osallistua rakennuksen pelastussuunnitelman laatimiseen liittyy myös toiminnanharjoittajille asetettuun omatoimisen varautumisen velvoitteeseen.

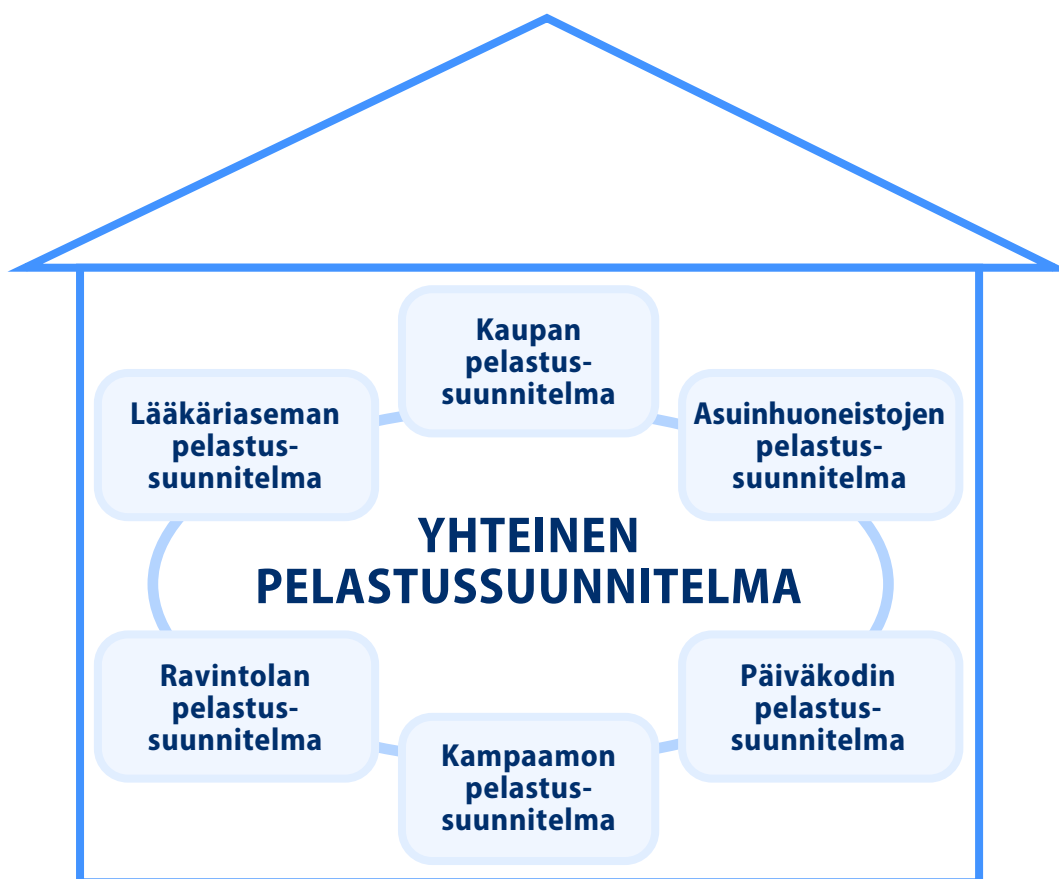
Rakennuksissa, joissa on useita eri toimijoita ja mahdollisesti hyvin erilaista toimintaa, voi olla tarkoituksenmukaista laatia erikseen rakennuksen **yhteinen pelastussuunnitelma** sekä tarvittaessa täydentää yhteistä pelastussuunnitelmaa **toiminnanharjoittajan pelastussuunnitelmalla**. Yhteisessä pelastussuunnitelmassa kuvataan rakennuksen yhteiset riskit, niiden ennaltaehkäisy- ja varautumiskeinot sekä yleiset toimintaohjeet vaaratilanteissa toimiseksi.

Toiminnanharjoittajan pelastussuunnitelmalla voidaan täydentää yhteistä suunnitelmaa esimerkiksi kuvaamalla toiminnanharjoittajan toiminnan ja tilojen erityispiirteitä sekä toiminnanharjoittajakohtaisia turvallisuus- tai toimintaohjeita. Tällaisia voivat olla esimerkiksi toiminnanharjoittajan toiminnasta aiheutuvat erityiset riskit, henkilökunnan erityiset tehtävät (esimerkiksi hoitolaitoksessa hälytyksen paikantaminen ja tilojen tyhjentäminen paloilmoittimen soidessa) tai kohteen omat turvallisuusjärjestelmät.

Rakennuksen yhteistä pelastussuunnitelmaa voi olla tarkoituksenmukaista täydentää kohteen toiminnanharjoittajien omilla pelastussuunnitelmilla.

Yhteisen ja toiminnanharjoittajan pelastussuunnitelmien on oltava yhteneviä ja loogisia keskenään (kuva 3). Sekä rakennuksen haltijan tai omistajan että toiminnanharjoittajien on tärkeää varmistaa, että toimintamallit ovat yhtenevät koko rakennuksen toimintaohjeiden osalta. Rakennuksen omistajan ja haltijan on oltava tietoisia toiminnanharjoittajien täydentävistä suunnitelmista ja hyväksyä suunnitelmien koko rakennuksen turvallisuuteen vaikuttavat osiot sekä niiden mahdolliset vaikutukset kohteen muihin käyttäjiin. Rakennuksen haltijan on huolehdittava, että eri toimintojen keskeisimmät riskit on huomioitu ja varautuminen on yhteensovitettu.

Kuva 3. Rakennuksen yhteistä pelastussuunnitelmaa voidaan täydentää tarvittaessa toiminnanharjoittajien pelastussuunnitelmilla. Pelastussuunnitelmien on oltava yhteneviä ja loogisia keskenään.

Pelastussuunnitelman laatimisvelvoite voi koskea rakennuksen haltijan lisäksi suoraan myös siellä toimivaa toiminnanharjoittajaa. Tällainen tilanne syntyy esimerkiksi silloin, kun asuinkerrostalon yhteydessä toimii yli 50 asiakaspaikkainen ravintola, yli 400 neliömetrin myymälä tai päiväkotitoiminta. Myös tällöin on huolehdittava riittävästä yhteistyöstä ja tehtyjen pelastussuunnitelmien yhteneväisyydestä.

Pelastussuunnitelman laatijan on perehdyttävä huolellisesti kohteen toimintaan ja turvallisuusjärjestelyihin, jotta hänellä on edellytykset arvioida kohteen vaarat ja riskit, määrittää niiden ennaltaehkäisy- ja varautumiskeinot sekä laatia ohjeet kiinteistön käyttäjille. Suunnitelman laatimisessa on tärkeää hyödyntää

kiinteistön käyttäjien kohdetuntemusta. Pelastussuunnitelman voi laatia myös kohteen ulkopuolinen taho, ja suunnitelman laatimiseen voidaan käyttää siihen suunniteltuja ohjelmistoja tai sovelluksia. **Vaikka ulkopuolinen taho laatisi pelastussuunnitelman, vastaa rakennuksen haltija kuitenkin aina sen sisällöstä ja asianmukaisuudesta.**

2.3 Organisoituminen ja tehtävänjako

Rakennuksen omistaja, haltija ja toiminnanharjoittaja vastaavat kukin osaltaan rakennuksen ja toiminnan turvallisuudesta. Pelastussuunnittelun yhteydessä on määriteltävä, kuinka pelastussuunnitelmassa mainitut turvallisuuteen liittyvät tehtävät näiden tahojen kesken jaetaan. Jaettavat tehtävät voivat liittyä esimerkiksi turvallisuuden suunnitteluun, pelastussuunnitelman ajan tasalla pitämisestä huolehtimiseen tai käytännön toimiin onnettomuuksien ehkäisemiseksi tai onnettomuus- ja vaaratilanteissa toimimiseksi.

Tehtäviin nimeäminen kulloinkin tietyssä työpisteessä työskentelevien tai tiettyjä työtehtäviä hoitavien mukaan voi olla tarkoituksenmukaista, jos kiinteistössä on henkilöitä, jotka ovat samaan aikaan paikalla kuin kiinteistön muut toimijat. Tällaisia voivat olla esimerkiksi vartijat tai aulapalvelun työntekijät, joiden tehtäviin voi kuulua henkilöiden ohjaaminen ulos turvallista reittiä vaaratilanteissa. Onnettomuus- ja vaaratilanteissa toimimiseen liittyvät tehtävät, kuten alkusammutus, on hoidettava kuitenkin kulloinkin paikalla olevien henkilöiden kesken. Myös tällaiset tehtävät on kuvattava ja ohjeistettava (Pelastuslaki 15 § 2 mom. 3 k).

Kaikkien suunniteltujen tehtävien osalta on varmistettava, että henkilöillä on riittävä osaaminen tehtävän hoitamiseksi – olivatpa he sitten erikseen kyseiseen tehtävään nimettyjä tai sellaisia henkilöitä, jotka saattavat joutua hoitamaan tehtävää vaaratilanteessa. Erityisesti asiaan on kiinnitettävä huomiota kohteissa, joissa paikalla olevat henkilöt vaihtelevat eri päivinä ja vuorokauden aikoina.

Jos kohteeseen on nimetty henkilöitä turvallisuustehtäviin, ei vastuu pelastuslain velvoitteiden täyttämisestä kuitenkaan siirry heille. Laissa säädettyä toiminnanharjoittajan, rakennuksen omistajan tai haltijan vastuuta omatoimisesta varautumisesta ei voida siirtää turvallisuustehtäviin nimetyille henkilöille.

2.4 Dokumentointi

Pelastussuunnitelmalta edellytetyt asiat on dokumentoitava. Suunnitelman voi laatia vapaamuotoisesti tai pohjana voi käyttää valmiita malleja. Pelastussuunnitelma laaditaan usein sähköiseen muotoon, jolloin sen päivittäminen on helppoa.

Pelastussuunnitelmassa on oltava **selostus** kaikista säädöksissä mainituista asiasisällöistä (Pelastuslaki 15 §). Suunnitelmaan kuuluvia tietoja voi siis olla myös muualla kuin varsinaisessa pelastussuunnitelmassa, kunhan suunnitelmassa kerrotaan, mistä tiedot löytyvät. Muualta kuin itse suunnitelmasta löytyviä tietoja ovat usein esimerkiksi laitteiden yksityiskohtaiset käyttöohjeet, rakennuksen huoltokirja sekä kiinteistön käyttäjille tarkoitetut ohjeet.

Pelastussuunnitelma ei ole julkisesti kaikkien saatavilla oleva dokumentti vaan se on kohteen turvallisuuden suunnittelun apuväline. Jos suunnitelma on saatavilla esimerkiksi verkkosivuilla, mobiilisovelluksessa tai tulostettuna ilmoitustaululla, on syytä arvioida huolella, ettei esillä pidetä turvallisuuskriittisiä tai arkaluonteisia tietoja. Tietoja, joita voidaan käyttää väärin tai vahingontekotarkoituksessa, voivat olla esimerkiksi kiinteistön tekniikan suunnittelukuvat tai salasanat, luvatonta sisäänpääsyä helpottavat tiedot tai arvoesineiden säilytyspaikat. Jos pohjakuvia käytetään, niistä on tärkeää poistaa turvallisuuskriittiset tiedot. Jos esimerkiksi yrityksen pelastussuunnitelmaan sisältyy salassa pidettäviä tietoja, on ne hyvä esittää erillisessä liitteessä.

Jos pelastussuunnitelma tai sen osioita on julkisesti saatavilla, on syytä varmistaa, ettei siinä ole turvallisuutta vaarantavia tietoja.

Pelastussuunnitelma on voitava esittää joko sähköisesti tai paperiversiona kokonaisuudessaan pelastusviranomaisen tekemän valvonnan, esimerkiksi palotarkastuksen, yhteydessä (Pelastuslaki 80 §:n 2 ja 3 mom.). Jos pelastusviranomaiselle tai muille viranomaisille toimitettavat dokumentit sisältävät salassa pidettäviä tietoja, tietojen salaamisesta on sovittava yhteistyössä viranomaisen kanssa.

2.5 Pelastussuunnitelman päivittäminen

Pelastussuunnitelma on pidettävä ajan tasalla.

(Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 407/2011, 2 §:n 3 mom.)

Pelastussuunnitelman päivittämisen avulla arvioidaan suunnitelman ajantasaisuutta ja kehitetään kohteen turvallisuutta. **Pelastussuunnitelma on pidettävä ajan tasalla siten, että sen sisältö vastaa todellista tilannetta kyseisessä kohteessa.** Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kun pelastussuunnitelman sisältöön vaikuttavat tiedot tai olosuhteet muuttuvat, suunnitelmaa on päivitettävä. Rakennuksen haltija vastaa siitä, että pelastussuunnitelma on ajan tasalla.

Pelastussuunnitelman sisältö on hyvä tarkastaa muutostarpeiden varalta säännöllisesti vähintään vuosittain. Päivitystarpeen voi aiheuttaa muun muassa:

- muutokset kiinteistön toiminnassa; esimerkiksi uusi ravintola- tai muu palvelutoiminta, majoitustoiminta, varastoitavat tai käytettävät vaaralliset aineet
- tilamuutokset ja muutokset poistumisjärjestelyissä
- muutokset kiinteistön kunnossapitoon, turvallisuusjärjestelyihin tai vastuutahoihin liittyen
- kiinteistön käyttäjäkuntaan liittyvät muutokset; esimerkiksi toimintakykyyn liittyvät muutokset ja mahdollisen avuntarpeen huomiointi, muutokset tavoissa toimia sekä opastustarpeet eri kielille
- lähialueen ympäristön aiheuttamien riskien muutokset
- kunnalliset, alueelliset tai valtakunnalliset muutokset turvallisuustilanteessa
- väliaikaiset muutokset kiinteistössä tai lähialueella, kuten korjausrakentaminen ja työmaat
- tapahtuneet onnettomuudet tai läheltä piti -tilanteet
- säädösmuutokset.

Pelastussuunnittelun yhteydessä on hyvä määrittää, miten muutostarpeet havaitaan ja miten suunnitelman toteutumista muutenkin seurataan ja arvioidaan. Kiinteistössä voidaan esimerkiksi tehdä omatoimisia turvallisuuskävelyitä, joiden tarkoituksena on valvoa kiinteistön ja sen turvallisuusjärjestelyjen kuntoa sekä tunnistaa vaaroja ja riskejä, joita ei ole aiemmin tunnistettu. Turvallisuuskävelyyn voi osallistua pelastussuunnitelman päivittämisestä vastaavan henkilön lisäksi esimerkiksi kiinteistönhuollon ja kiinteistön omistajan edustaja sekä kiinteistön käyttäjiä. Erilaisten käyttäjien, kuten lasten ja ikääntyneiden osallistaminen voi tuoda hyödyllisiä näkökulmia, joita voi olla muutoin vaikea havaita. Myös vammaiset henkilöt osaavat itse parhaiten kuvata tarvitsemiaan järjestelyjä vaaratilanteissa ja heillä on paras asiantuntemus oman arkensa kannalta merkittävistä turvallisuusriskeistä.

Tarkastuksia ja arviointeja voidaan tehdä myös valmiiden tarkastuslistojen avulla tai valitun teeman mukaisesti. Teema voi olla esimerkiksi poistumisturvallisuus, pihaluon turvallisuus tai eri vuoden aikojen tai säätilojen tuomat erityiset haasteet.

Kiinteistön säännöllisten käyttäjien ja myös vierailijoiden havaintoja on hyvä kerätä, sillä siten vaaraa aiheuttavat tekijät on mahdollista havaita nopeasti ja puutteet saadaan korjattua ripeästi. Havaintoja voidaan kerätä esimerkiksi sähköisten järjestelmien kautta, kirjallisilla ilmoituksilla tai yhteydenotolla määritellylle yhteyshenkilölle. Havaintojen käsittely suunnitellaan tällöin etukäteen, jotta havainnot johtavat tarvittaessa korjaustoimiin. Lisäksi kiinteistössä on hyvä olla esillä yhteystiedot vaaratilanteiden ilmoittamiseksi (esimerkiksi kiinteistön huoltoyhtiölle).

3 Pelastussuunnitelman sisältö

Pelastussuunnitelma on kuvaus pelastuslain mukaisen omatoimisen varautumisen toteuttamisesta kohteessa, ja sen on sisällettävä selostus vaarojen ja riskien johtopäätelmistä, rakennuksen ja toiminnassa käytettävien tilojen turvallisuusjärjestelyistä, ohjeista onnettomuuksien ehkäisemiseksi sekä onnettomuus- ja vaaratilanteissa toimimiseksi sekä muista omatoimisen varautumiseen liittyvistä toimenpiteistä (Pelastuslaki 15 §). Pelastussuunnitelmassa on selvitettävä myös, miten pelastuslain 14 §:n mukainen omatoiminen varautuminen toteutetaan poikkeusoloissa. Tarpeen mukaan suunnitelmassa on otettava huomioon kohteen tavanomaisesta poikkeava käyttö ja tilapäinen käyttötavan muutos. Suunnitelmassa kuvataan myös, miten suunnitelmasta tiedotetaan ja miten kiinteistön käyttäjät perehdytetään. (Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 2 §)

Pelastussuunnitelmassa on tärkeää huomioida pelastuslaissa säädettyt jokaista koskevat yleiset velvoitteet sekä toiminnanharjoittajia, rakennuksen omistajia ja haltijoita koskevat velvollisuudet. Näitä ovat yleinen toimintavelvollisuus (3 §), huollisuusvelvollisuus (4 §) ja velvollisuus varovaisuuteen tulen käsittelyssä (5 §) sekä vaatimukset ja velvoitteet, jotka koskevat rakennusten palo- ja poistumisturvallisuutta (9 §), uloskäytäviä (10 §), pelastusteitä (11 §), laitteiden kunnossapitoa (12 §), ilmanvaihtolaitteiden huoltoa (13 §), tulisijojen ja savuhormien paloturvallisuutta ja nuohousta (13 a ja 13 b §) sekä palovaroittimien hankintaa ja kunnossapitoa (17 §). Pelastussuunnitelmalla vaikutetaan kaikkien kohteessa toimivien henkilöiden turvallisuuteen sekä tuetaan myös pelastustoimintaa onnettomuuden sattuessa. Pelastussuunnitelmaan kootaan yhteen keskeiset asiat, joilla on merkitys onnettomuusriskien hallinnalle kohteessa.

Tässä luvussa kuvataan säädösten vähimmäisvaatimukset pelastussuunnitelman sisällölle sekä esimerkkejä käytännön toteutuksista. Pelastussuunnitelman otsikoinnin ei tarvitse olla seuraavien lukujen otsikoinnin mukainen, vaan rakenteen ja otsikoinnin voi suunnitella vapaasti kohteeseen soveltuvalla tavalla. Olennaista on, että pelastussuunnitelma kokonaisuudessaan sisältää säädöksissä vaaditut asiat.

3.1 Vaarojen ja riskien arvioiminen

Pelastussuunnitelmassa on oltava selostus vaarojen ja riskien arvioinnin johtopäätelmistä.

(Pelastuslaki 379/2011, 15 §:n 2 mom. 1 k)

Pelastussuunnittelun tärkein vaihe on tunnistaa kohteen vaarat ja riskit, sillä vain tunnistettuja riskejä voidaan hallita. Arvioinnissa on hyvä huomioida erikseen sisäiset onnettomuusriskit, kohteen erityispiirteet ja sen käyttäjien tarpeet sekä ulkoiset riskit. Vaarojen ja riskien tunnistamisessa huomioitavia asioita on havainnollistettu kuvassa 4.

Sisäiset onnettomuusriskit ovat riskejä, joiden syyt löytyvät tyypillisesti kiinteistöstä tai siellä harjoitettavasta toiminnasta itsestään. Tällaisia ovat esimerkiksi tulipalot, vesivahingot, tapaturmat ja sairaskohtaukset. Sisäisiä riskejä tunnistettaessa on hyvä muistaa, että yleisin vaarojen aiheuttaja on ihminen ja ihmisen toiminta. Esimerkiksi laitteen kunnossapidon laiminlyönti tai sen käyttö ohjeiden vastaisella tavalla voi aiheuttaa tulipalovaaran. Perimmäinen syy ei kuitenkaan tällöin ole viallinen laite, vaan ihmisen toiminta ja sen taustalla usein oleva välinpitämättömyys, huolimattomuus tai tietämättömyys.

Kohteen erityispiirteet tarkoittavat ominaisuuksia, jotka tekevät kohteesta yksilöllisen. Rakenteellisestikin samanlaisissa rakennuksissa voi olla keskenään erilaista toimintaa, mikä vaikuttaa kohteen riskeihin ja toimintamalleihin. Erityispiirteet voivat liittyä myös itse rakennukseen ja sen turvallisuusjärjestelyihin, teknisiin järjestelmiin tai kiinteistön sijaintiin. Erityisiä riskejä voi aiheutua lisäksi muun muassa vaarallisten aineiden varastoinnista ja käytöstä, räjähdys- tai muuta vaaraa aiheuttavista työvaiheista tai siitä, että kiinteistön tiloja käytetään ilman, että paikalla on sen omaa henkilökuntaa. Tyypillisiä esimerkkejä ulkopuolisten henkilöiden tilojen itsenäisestä käytöstä on esimerkiksi koulujen liikuntatilojen käyttö koulunkäynnin ulkopuolella, sekä omatoimikirjastot ja kuntosalit, joissa asiakkaat voivat asioida haluamanaan ajankohtana omilla avaimilla tai avainkortteilla.

Kohteen käyttäjien tarpeet ja toimintakyky vaaratilanteessa voivat poiketa toisistaan hyvin monella eri tavalla. Esimerkiksi kohteessa toimivien ikä vaikuttaa riskien arviointiin. Lasten kanssa toimiessa on huomioitava erilaisia ikään ja kehitystasoon liittyviä riskejä kuin aikuisten tai ikäihmisten kanssa toimittaessa. Kiinteistön käyttäjillä voi olla toimintakykyyn vaikuttavia vammoja, sairauksia tai päihteiden käyttöä. Kiinteistön käyttäjien käyttämä kieli ei ole aina suomi, kaikki eivät kommunikoi puheella ja osalla voi olla haasteita ymmärtää annettuja ohjeita erityisesti, jos ne ovat monimutkaisia.

Riskien arvioinnissa on pyrittävä huomioimaan esimerkiksi erilaiset kommunikaatiotavat, liikkumisen apuvälineet ja muut henkilöiden toimintakyvystä johtuvat tuen tarpeet vaaratilanteessa. Nämä asiat vaikuttavat myös ennaltaehkäisy- ja varautumistoimenpiteisiin sekä toimintaohjeisiin. Kohteen käyttäjien tarpeet huomioidaan sellaisilla tiedoilla, jotka ovat kohtuudella ennakoitavissa tai todennäköisiä.

Ulkoisten riskien syihin ei useimmiten voida itse vaikuttaa, mutta omatoimisen varautumisen keinoin myös niistä aiheutuvia vahinkoja voidaan pyrkiä estämään ja rajoittamaan, jotta toimintaa voidaan jatkaa mahdollisimman normaalisti. Ulkoisia riskejä ovat esimerkiksi poikkeukselliset luonnonilmiöt (kuten rankkasateet, myrskyt, tulvat ja taajamien hulevesitulvat sekä rannikkoalueilla meriveden nousu), kunnallistekniikan ja palveluiden häiriöt (puhdas vesi, jätevesi, sähkö, lämpö, tietoliikenne), lähialueen tulipalot tai vaarallisten aineiden onnettomuudet, suuronnettomuudet, patojen vahingonvaarat, yhteiskunnan vakavat häiriötilanteet ja poikkeusolot sekä tahallisesti tai tuottamuksellisesti aiheutetut vahingot ja onnettomuudet.

Kuva 4. Esimerkki vaarojen ja riskien tunnistamisessa huomioitavista asioista.

Arviointi aloitetaan yleensä tunnistamalla kohteessa esiintyviä vaaroja ja niiden taustalla olevia syitä. Esimerkiksi tulipalo voi aiheutua viallisesta sähkölaitteesta, akkulaitteiden lataamisesta tai ruuanlaitosta. Oleellista on tunnistaa etenkin ne tekijät, joihin vaikuttamalla onnettomuuden todennäköisyyttä voidaan pienentää. Sähkölaitteen vikaantuminen voi johtua esimerkiksi testauksen ja kunnossapidon puutteesta tai väärästä käytöstä. Arvioinnissa on hyvä huomioida tapahtuneet onnettomuudet ja läheltä piti -tilanteet.

Oleellista on tunnistaa etenkin ne tekijät, joihin vaikuttamalla onnettomuuden todennäköisyyttä voidaan pienentää.

Kun vaarat on tunnistettu, arvioidaan vaarojen toteutumisen todennäköisyyttä ja mahdollisia seurauksia. Näin pystytään arvioimaan riskin suuruus. Mitä todennäköisempi riski on ja mitä vakavammat sen seuraukset ovat, sitä suurempi riski kokonaisuudessaan on. Riskit voidaan tarvittaessa luokitella muutamaan eri luokkaan sen perusteella, kuinka merkittäviä ne ovat kyseiselle kohteelle. Lisäksi on hyvä huomioida riskien yhteisvaikutukset, sillä pienetkin riskit voivat yhdessä aiheuttaa huomionarvoisen riskin. Riskienhallintatoimenpiteitä kohdistetaan ensisijaisesti kohteen kannalta merkittävimpiin riskeihin.

Riskien arviointiin voidaan käyttää erilaisia riskien tunnistus- ja arviointimenetelmiä. Muun muassa asuinkiinteistöjä koskevista tyypillisimmistä riskeistä sekä niiden ennaltaehkäisy- ja varautumiskeinoista on olemassa listoja. Samoin työpaikoille on olemassa erilaisia turvallisuussuunnittelun ja riskienhallinnan malleja, joita voi soveltaa erilaisissa organisaatioissa. Valmiita malleja voi käyttää arvioinnin tukena, mutta niitä ei voi kopioida sellaisenaan.

Arviointitapa ja sen laajuus on syytä suhteuttaa kohteen kokoon ja toiminnan riskeihin. Mitä enemmän kohteessa on riskejä ja mitä vakavammat niiden seuraukset voivat olla, sitä huolellisemmin ja perusteellisemmin riskienarviointi on tehtävä.

Vaarojen ja riskien arvioinnin johtopäätelmillä tarkoitetaan pelastuslaissa kuvausta tunnistettujen riskien merkityksestä kohteen turvallisuudelle sekä sen perusteella päätetyistä toimenpiteistä riskien hallitsemiseksi. Riskienhallintakeinoilla voidaan pyrkiä vaikuttamaan riskin suuruuteen joko poistamalla vaaran aiheuttaja, pienentämällä riskin toteutumisen todennäköisyyttä tai vähentämällä siitä aiheutuvia haittoja.

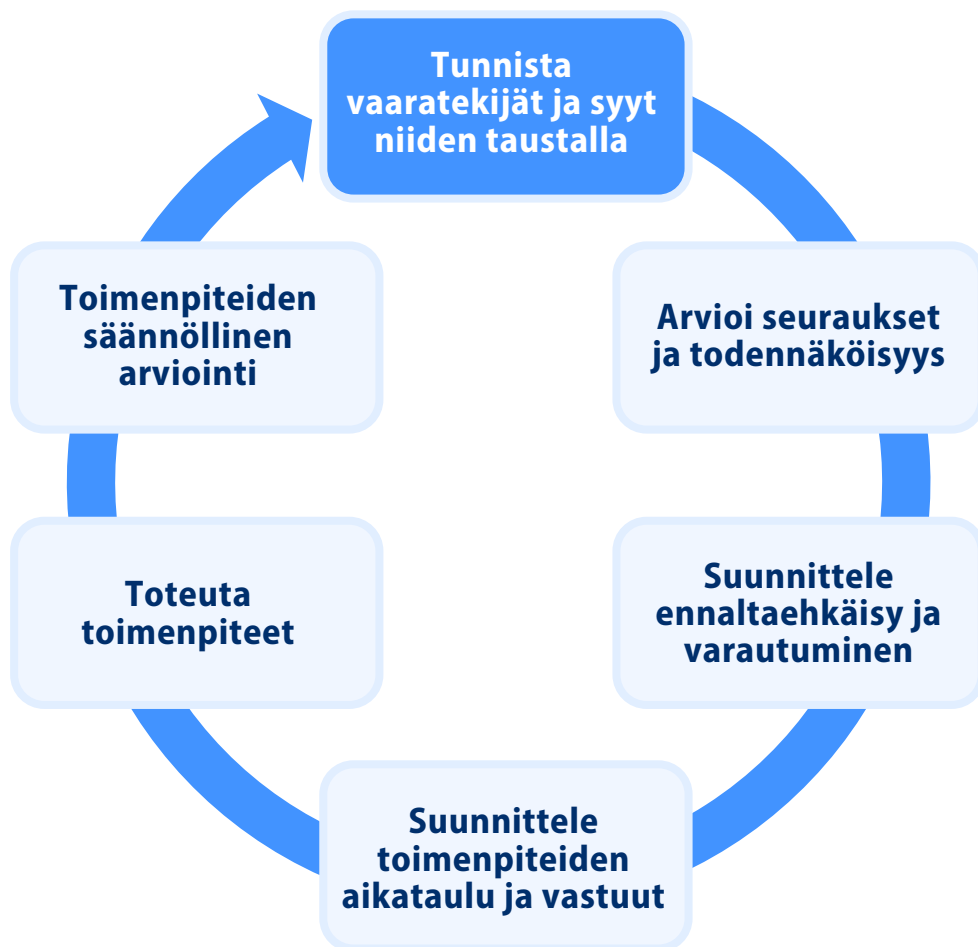
Vaaran aiheuttajan poistaminen voi tarkoittaa esimerkiksi huonokuntoisen sähkölaitteen poistamista käytöstä tai vaarallisen työvaiheen korvaamisella turvallisemmalla toimintatavalla. Jos vaaratekijän poistaminen kokonaan ei ole mahdollista, on pyrittävä pienentämään riskin toteutumisen todennäköisyyttä erilaisilla ennaltaehkäisykeinoilla. Esimerkiksi liukastumisen todennäköisyyttä voidaan pienentää piha-alueen talvikunnossapidolla, kuten lumen ja jään poistolla sekä hiekoituksella. Riskien haitallisia seurauksia voidaan vastaavasti vähentää varautumalla vaaroihin esimerkiksi kiinteistön teknisin apuvälinein ja varoitusjärjestelmin. Paloilmoittimen tai palovaroittimen avulla alkava tulipalo havaitaan nopeasti, jolloin on mahdollista minimoida tulipalon aiheuttamat seuraukset. Ennaltaehkäisykeinoista kerrotaan lisää oppaan luvussa 3.2 ja vaaratilanteisiin varautumisesta luvussa 3.3.

Kun riskienhallintakeinot on suunniteltu ja niiden toteuttamisesta päätetty, varmistetaan niiden toteuttaminen. Toimenpiteille on hyvä nimetä vastuuhenkilö ja laatia aikataulu. Mahdolliset puutteet riskienhallinnassa on korjattava lähtökohtaisesti sitä

nopeammin, mitä suurempi riskin todennäköisyys tai mitä vakavammat sen seuraukset ovat. Välitöntä hengenvaaraa aiheuttava puute on korjattava välittömästi tai vaarallinen toiminta kiellettävä. Vaarasta on myös varoitettava ja ryhdyttävä tarvittaviin pelastustoimenpiteisiin (Pelastuslaki 3 §). Esimerkiksi katon reunalla olevat jääpuikot tai lumi on poistettava välittömästi tai vaara-alueella kulkeminen on estettävä, jos jään tai lumen putoaminen aiheuttaa hengenvaaran kulkuväylällä kulkijoille.

Riskienhallintatoimenpiteitä on arvioitava säännöllisesti, jotta voidaan varmistua niiden toimivuudesta ja riittävydestä. Pelastussuunnitelman päivittämisestä on kerrottu enemmän luvussa 2.5. Riskienhallinnan prosessia on kuvattu kuvassa 5.

Kuva 5. Riskienhallinta on prosessi, jossa tunnistettujen vaaratekijöiden pohjalta tehdään ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä ja varaudutaan vaaratilanteisiin.

3.2 Onnettomuuksien ennaltaehkäisy

Rakennuksen omistajan ja haltijan sekä toiminnanharjoittajan on osaltaan:

1) ehkäistävä tulipalojen syttymistä ja muiden vaaratilanteiden syntymistä;

(Pelastuslaki 379/2011, 14 §:n 1 mom. 1 k)

Vaarojen ja riskien arvioinnin avulla tunnistettuja riskejä voidaan ehkäistä ennalta puuttamalla tekijöihin ja olosuhteisiin, jotka voivat johtaa onnettomuuteen tai vaarallisen tilanteen syntymiseen.

Esimerkkejä ennaltaehkäisykeinoista:

- turvallisten toimintamallien suunnittelu
- ohjeiden ja sääntöjen laatiminen sekä kohteen toimijoiden perehdyttäminen ja kouluttaminen
- siisteyden ja järjestyksen ylläpitäminen
- koneiden, laitteiden ja kiinteistön tekniikan säännöllinen huolto ja kunnossapito
- asianmukainen kiinteistönhoito ja rakennuksen kunnossapito.

Joistakin onnettomuuksien ennaltaehkäisemiseksi vaadittavista toimenpiteistä säädetään pelastuslaissa. Tällaisia velvoitteita on muun muassa rakennuksen palo- ja poistumisturvallisuutta (9 §) sekä ilmanvaihtokanavien huoltoa (13 §) ja nuohousta (13 a ja 13 b §) koskevissa pykälissä. On hyvä muistaa, että laki asettaa vähimmäistason ja toteutettavien toimenpiteiden tulee perustua kohdekohtaiseen tarpeeseen. Esimerkiksi ilmanvaihtokanavat ja -laitteet on huollettava ja puhdistettava siten, että niistä ei aiheudu tulipalon vaaraa (13 §). Asuinrakennuksessa huollon ja puhdistuksen tarve poikkeaa olennaisesti ammattikeittiön tarpeesta.

Ennaltaehkäisykeinoja suunniteltaessa on hyvä huomioida myös normaalista toiminnasta poikkeavat tilanteet, kuten korjausrakentaminen tai pienet kunnostustyöt ja kohteen tavanomaisesta poikkeava käyttö (esimerkiksi tiloissa järjestettävät juhlat). Edellä mainittuja tilanteita varten voi olla tarpeen määrittellä tilapäisiä

turvallisuusjärjestelyjä johtuen esimerkiksi kasvaneesta onnettomuusriskistä, tavanomaista suuremmasta henkilömäärästä tai poikkeuksista kiinteistön tai sen tekniikan toiminnassa.

Pelastussuunnitelmaa tehtäessä on hyvä tutustua myös kiinteistön toimintaa ohjaaviin tai velvoittaviin sopimuksiin ja ohjeisiin, kuten **vahinkovakuutuksen suojeleohjeisiin**. Suojeleohjeet sisältävät usein ohjeita onnettomuuksien ehkäisemiseksi, kuten tulitöihin liittyvät ohjeet ja suunnitelmat. Jos vakuutuksen suojeleohjeita ei noudateta, voi vakuutusyhtiö alentaa korvauksia tai evätä ne kokonaan.

3.3 Vaaroihin ja riskeihin varautuminen

Rakennuksen omistajan ja haltijan sekä toiminnanharjoittajan on osaltaan:

...

2) varauduttava henkilöiden, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseen vaaratilanteissa;

3) varauduttava tulipalojen sammuttamiseen ja muihin sellaisiin pelastustoimenpiteisiin, joihin ne omatoimisesti kykenevät;

(Pelastuslaki 379/2011, 14 §:n 1 mom. 2 ja 3 k)

Pelastussuunnitelmassa on oltava selostus:

...

4) mahdollisista muista kohteen omatoimiseen varautumiseen liittyvistä toimenpiteistä.

(Pelastuslaki 379/2011, 15 §:n 2 mom. 4 k)

Vaarojen ja riskien ennaltaehkäisyyn lisäksi on pelastussuunnitelmassa selvitettävä, kuinka tunnistettuihin vaaroihin ja riskeihin varaudutaan.

Esimerkkejä varautumiskeinoista:

- toimintaohjeiden laatiminen vaara-, onnettomuus- ja häiriötilanteiden varalle
- ihmisten turvallisuusosaamisen kehittäminen perehdyttämällä, harjoittelemalla ja kouluttamalla
- poistumisreittien esteettömyydestä huolehtiminen
- vahinkoja rajoittavat rakenteelliset ratkaisut kuten palo-osastointi
- onnettomuuksista varoittavat sekä niitä rajoittavat laitteet ja varusteet, kuten palovaroittimet, paloilmoittimet, sammutuslaitteistot ja alkusammutusvälineet
- vaarallisten kemikaalien varastointi- ja käsittelypaikkojen vuotojen hallinnan järjestelyt
- räjähdysuojaustoimenpiteistä huolehtiminen
- toimivat lukitus- ja hälytysjärjestelmät
- pelastustöitä helpottavat merkinnät ja opasteet
- pelastusteiden ajokelpoisuuden varmistaminen
- materiaallinen varautuminen esimerkiksi sähkökatkojen varalle
- väestönsuojan kunnossapito sekä sen käyttöönoton ja käytön suunnittelu.

Samoin kuin ennaltaehkäisykeinojen osalta, joistakin varautumistoimenpiteistä säädetään pelastuslaissa. Pelastuslaissa veloitetaan huolehtimaan muun muassa uloskäytävien ja kulkureittien kulkukelpoisuudesta ja esteettömyydestä (10 §), palovaroittimista (17 §) sekä kiinteistöjen pelastusteistä (11 §).

Asuinrakennusten pelastussuunnitelmassa on hyvä mainita myös kotitalouksia koskeva varautumissuositus, jonka mukaan kotitalouksien on hyvä varautua selviytymään häiriötilanteissa itsenäisesti vähintään 72 tuntia eli kolme vuorokautta. Jokaiselta on suositeltavaa löytyä kotivara, johon kuuluu muun muassa vettä, ruokaa, pieni määrä käteistä rahaa, lääkkeitä ja muita välttämättömiä tarvikkeita häiriötilanteiden varalle. Poikkeuksellisissa tilanteissa korostuu lisäksi tarve monille muille arkisille tarvikkeille, kuten taskulampulle ja pullovedelle. Suosituksen noudattaminen on jokaisen kotitalouden itsensä päätettävissä, mutta siitä kannattaa viestiä osana muuta pelastussuunnitelmasta tiedottamista. **Varautumisen suunnittelun tukena voi hyödyntää ”Häiriö- ja kriisitilanteisiin varautuminen” -opasta suomi.fi -sivustoilta.** Oppaassa on myös valmiita tiivistelmiä tiedottamisen tueksi.

3.4 Rakennuksen ja tilojen turvallisuusjärjestelyt

Pelastussuunnitelmassa on oltava selostus:

...

2) rakennuksen ja toiminnassa käytettävien tilojen turvallisuusjärjestelyistä;

(Pelastuslaki 379/2011, 15 §:n 2 mom. 2 k)

Rakennuksen ja tilojen turvallisuusjärjestelyillä tarkoitetaan kiinteistön rakenteellisia ratkaisuja, teknisiä laitteita sekä materiaalista varautumista. Pelastussuunnitelmassa on kuvattava, millaisia turvallisuusjärjestelyitä kiinteistössä ja sen eri osissa on tai toiminnassa käytetään.

Rakennuksen ja tilojen mahdollisia turvallisuusjärjestelyitä ovat esimerkiksi:

- rakennuksen poistumisreittien merkitseminen ja valaiseminen sekä muu turvavalaistus
- kokoontumispaikat
- pelastustiet ja pelastusyksiköiden nostopaikat
- kiinteistötekniisten järjestelmien pääsulut (esimerkiksi vesi, ilmanvaihto, sähkö, lämmitys)
- ilmanvaihdon pysäytyspainikkeet
- paloturvallisuuslaitteet ja niiden sijainti (esimerkiksi alkusammutusvälineet, paloilmoin, sammutuslaitteistot ja porrashuoneen savunpoiston avauspainike)
- ensiapuvälineet
- väestönsuoja ja sen varusteet.

Rakennuksen ja tilojen turvallisuusjärjestelyt ovat osa kohteen riskienhallintakeinoja, minkä vuoksi osa niistä on mainittu myös jo edellisissä, onnettomuuksien ennaltaehkäisyä sekä vaaroihin ja riskeihin varautumista käsittelevissä luvuissa. Esimerkiksi palo-osastointi on oleellinen osa tulipaloihin varautumista ja sen toimivuudesta huolehtiminen on siten useimmissa kohteissa mainittava osana varautumiskeinoja. Selostuksella rakennuksen ja tilojen turvallisuusjärjestelyistä

tarkoitetaan esimerkiksi tästä yksityiskohtaisempaa kuvausta palo-osastoinnista sekä sen toiminnasta ja kunnossapidosta. Turvallisuusjärjestelyt voi kuvata kyseisen riskin käsittelyn yhteydessä.

Hyvä käytäntö turvallisuusjärjestelyiden kuvaamisessa on käyttää apuna kohteen valmiita pohjapiirroksia, joista turvallisuusjärjestelyt ja niiden sijainnit käyvät ilmi, tai laatia pelastussuunnitelmaa varten yksinkertaistetut pohjakuvat tilojen turvallisuusjärjestelyillä täydennettynä. Tällaiset kuvat voivat olla esimerkiksi suunnitelman liitteenä.

Turvallisuusjärjestelyjen kuvauksen yhteydestä on hyvä käydä ilmi niihin liittyvät kunnossapitokäytännöt. Yksityiskohtaisten kunnossapito-ohjeiden osalta voi tarvittaessa viitata laitekohtaisiin käyttöohjeisiin, kunnossapito-ohjelmiin ja huoltopäiväkirjoihin tai rakennuksen huoltokirjaan. Lisäksi laitteistojen äkillisiä häiriötilanteita varten on hyvä olla tarvittavat yhteystiedot. Yhteystietoja voidaan ylläpitää rakennuksen käyttö- ja huolto-ohjeessa eli huoltokirjassa tai osana muuta tarvittaessa saatavilla olevaa yhteystietolistaa.

3.5 Tavanomaisesta poikkeava käyttö ja tilapäinen käyttötavan muutos

Pelastussuunnitelmassa on tarpeen mukaan otettava huomioon kohteen tavanomaisesta poikkeava käyttö ja tilapäinen käyttötavan muutos.

(Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 407/2011, 2 §:n 1 mom.)

Pelastussuunnitelmassa on tarpeen mukaan otettava huomioon kohteen tavanomaisesta poikkeava käyttö ja tilapäinen käyttötavan muutos. **Kohteen tavanomaisesta poikkeavalla käytöllä** tarkoitetaan käyttöä, jossa poiketaan tilapäisesti kohteen rakennusluvan mukaisesta käyttötavasta. Tavanomaisesta poikkeavaa käyttöä on esimerkiksi tilapäismajoituksen järjestäminen kokoontumistiloissa. Tavanomaisesta poikkeava käyttö voi edellyttää erityisjärjestelyitä esimerkiksi poistumisjärjestelyihin, annettaviin ohjeisiin sekä pelastustoiminnan edellytysten varmistamiseen.

Tavanomaisesta poikkeavan käytön huomioimiseksi pelastussuunnitelmaan voidaan esimerkiksi tehdä liite, jossa kuvataan, mitä vaaroja ja riskejä tavanomaisesta poikkeava käyttö aiheuttaa ja mitä vaikutuksia sillä on tarvittaviin turvallisuusjärjestelyihin sekä ohjeisiin. Joissakin tapauksissa tavanomaisesta poikkeava käyttö voi edellyttää erillistä yleisötilaisuuden pelastussuunnitelmaa. Yleisötilaisuudet ja tapahtumat, joihin on laadittava yleisötilaisuuden pelastussuunnitelma, on mainittu oppaan luvussa 1.3.

Tilapäinen käyttötavan muutos tarkoittaa sitä, että rakennusvalvontaviranomaiselta haetaan määräajaksi lupaa rakennuksen käyttötavan muuttamiseksi. Rakennusvalvontaviranomainen voi tässä yhteydessä vaatia muutoksia joihinkin rakennuksen turvallisuusjärjestelyihin kuten poistumisreitteihin tai palo-osastointiin. Näiden muutosten johdosta voi myös pelastussuunnitelma olla tarpeen päivittää.

3.6 Ohjeet onnettomuuksien ehkäisemiseksi sekä onnettomuus- ja vaaratilanteissa toimimiseksi

Pelastussuunnitelmassa on oltava selostus asukkaille ja muille henkilöille annettavista ohjeista onnettomuuksien ehkäisemiseksi sekä onnettomuus- ja vaaratilanteissa toimimiseksi.

(Pelastuslaki 379/2011, 15 §:n 2 mom. 3 k)

Pelastussuunnittelun yhteydessä on laadittava kahdenlaisia ohjeita; sellaisia, joiden avulla onnettomuuksia voidaan ehkäistä sekä sellaisia, jotka kuvaavat oikeat toimintamallit onnettomuus- ja vaaratilanteissa. Kohteen käyttäjien vastuulla olevat tehtävät ja toimintaohjeet on hyvä erottaa selkeästi kiinteistön vastuulle kuuluvista toimenpiteistä.

Ennaltaehkäiseviä ohjeita on laadittava erityisesti niihin tunnistettuihin riskeihin, joiden syntymisen todennäköisyyttä on mahdollista pienentää kiinteistön käyttäjien toimin. Velvollisuus olla huolellinen tulipalon tai muun onnettomuuden vaaran ja vahingon välttämiseksi on myös jokaista koskeva yleinen huolellisuusvelvollisuus (Pelastuslaki 4 §). Pelastussuunnittelun yhteydessä laadittavilla ohjeilla voidaan

selventää kiinteistön käyttäjille sitä, minkälaista huolellisuutta ja toimintatapoja juuri kyseisessä kohteessa vaaditaan. Erityisen tärkeitä turvalliset työskentelytavat ja toimintamallit ovat häiriö- tai kriisitilanteissa, jolloin onnettomuusriski saattaa olla tavanomaista suurempi tai avunsaantimahdollisuudet tavanomaista heikkommat.

Toimintaohjeet onnettomuus-, vaara- ja häiriötilanteissa toimimiseksi voivat koskea esimerkiksi tulipaloa, tapaturmaa, kaasu- tai säteilyvaaraa, tulvaa, vesivahinkoa tai sähkökatkoa. Ohjeiden tavoitteena on pienentää onnettomuuksien seurauksia ja mahdollistaa häiriötilanteissa mahdollisimman normaalin toiminnan jatkaminen. Ohjeilla pyritään myös edesauttamaan pelastustoiminnan aloittamista kohteessa esimerkiksi järjestämällä opastus ja tarvittavat tiedot kohteeseen saapuille viranomaisille.

Turvallisuus- ja toimintaohjeiden on oltava kohdekohtaisia. Ohjeiden laatimisessa on huomioitava tunnistetut riskit, kohteen toiminta ja käyttäjät sekä kiinteistö ja sen tekniikka. Hoitolaitoksen, koulun, kauppakeskuksen ja teollisuuslaitoksen ohjeet vaaratilanteissa toimimiseksi ovat todennäköisesti keskenään hyvin erilaisia. Myös asuinrakennusten toimintaohjeet voivat poiketa toisistaan esimerkiksi kohteen käyttäjistä tai kiinteistön sijainnista johtuen, vaikka rakennukset olisivat muuten ulkoisesti samankaltaisia. Rakenteelliset ja tekniset ratkaisut, kuten palo-osastointi ja rakennukseen asennetut paloturvallisuuslaitteet vaikuttavat aina muun muassa tulipaloja varten laadittaviin toimintaohjeisiin.

Ohjeiden on oltava sellaisia, että niiden mukaan toimiminen on mahdollista todellisissa tilanteissa. Toimintaohjeissa on käytettävä selkeää yleiskieltä. Ohjeissa on hyvä huomioida esimerkiksi erilaiset kommunikointi- ja viestintätavat sekä kohteen toimijoiden tuen tarpeet esimerkiksi iästä, liikunta- tai aistivammasta tai sairaudesta johtuen. Esimerkiksi poistumisreittien saavutettavuutta voidaan parantaa esimerkiksi selkeillä kontrasteilla, jolloin ovet erottuvat käytävän seinistä, suurikokoisilla ja selkeillä opasteilla sekä ohjauslistoilla kulkuväylillä. Toimintaohjeiden mukaan toimiminen voi edellyttää kohteen käyttäjien perehdyttämistä tai kouluttamista, toimintaa varten tarvittavien tarvikkeiden, materiaalien tai apuvälineiden hankkimista tai yhteistyön ja avustamisen suunnittelua.

Ohjeiden havainnollistamisesta kiinteistökohtaisilla kuvilla tai videoilla on hyötyä kaikille käyttäjille. Esimerkiksi kiinteistön kokoontumispaikka tai ilmanvaihdon pysäytyspainike ja sen sijainti voi olla helpompaa hahmottaa kuvien avulla kuin vain kirjallisen kuvauksen perusteella. Samoin videot ovat helppo ja nopea tapa perehtyä kohteen turvallisuusjärjestelyihin. Kohdekohtaisten kuvien ja videoiden avulla toimintamallit on helpompi ymmärtää myös silloin, jos ohjeita ei ole saatavilla omalla äidinkielellä. Tarvittaessa ohjeita on tärkeää laatia eri kielillä.

Osana ohjeita on hyvä löytyä lista tärkeistä yhteystiedoista. Tällaisia ovat usein muun muassa kiinteistöhoiton ja isännöitsijän yhteystiedot, rakennuksen tai toiminnanharjoittajan vakuutusyhtiön vahinkoilmoitusnumero sekä hälytysjärjestelmien, vartioinnin tai hissihuollon päivystysnumerot. Samassa yhteydessä on syytä määrittellä, kuka vastaa yhteydenotosta eri huoltotahoihin. Hyvä käytäntö on ylläpitää yhteystietoluetteloa kootusti esimerkiksi pelastussuunnitelman liitteenä, jolloin sen päivittäminen on helpompaa verrattuna siihen, että tietoja on useassa eri paikassa. Kohteen kaikkien käyttäjien tarvitsemat yhteystiedot on hyvä pitää esillä esimerkiksi ilmoitustaululla tai ulko-oven läheisyydessä.

3.7 Omatoiminen varautuminen poikkeusoloihin

Pelastussuunnitelmassa on selvitettävä, miten pelastuslain 14 §:n mukainen omatoiminen varautuminen toteutetaan poikkeusoloissa.

(Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 407/2011, 2 §:n 2 mom.)

Pelastussuunnitelman keskeinen sisältö liittyy normaaliolojen arkipäiväisten vaarojen ja riskien hallintaan. Pelastussuunnitelmassa on kuitenkin käsiteltävä omatoimisen varautumisen toteuttamista huomioiden myös poikkeusoloissa ilmenevät riskit (HE 257/2010 vp, s. 39).

Poikkeusoloilla tarkoitetaan yhteiskunnan tilaa, jossa on niin vakavia uhkia, tapah-tumia tai tilanteita, että kansakunnan tai yhteiskuntajärjestyksen olemassaolo on uhattu (Sisäministeriö 2023).

Valmiuslain mukaan poikkeusoloja ovat esimerkiksi Suomeen kohdistuva aseellinen hyökkäys tai sen uhka, erityisen vakava suuronnettomuus, hyvin laajalle levinnyt vaarallinen tartuntatauti tai yleiseen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen kohdistuva uhka, jonka seurauksena yhteiskunnan toimivuudelle välttämättömät toiminnot olennaisesti ja laajamittaisesti estyvät tai lamaantuvat tai joka muulla näihin vakavuudeltaan rinnastuvalla tavalla erityisen vakavasti ja olennaisesti vaarantaa yhteiskunnan toimintakykyä tai väestön elinmahdollisuuksia (1552/2011, 3 §). Poikkeusolojen vallitsemisen toteaa valtioneuvosto yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa (Valmiuslaki 6 §).

Varautuminen aseellisiin uhkiin

Suomeen kohdistuva aseellinen hyökkäys tai sen uhka on yksi poikkeusolojen muoto, johon varautuminen on osa pelastussuunnittelua. Yleisesti ottaen väestön suojaamiseksi on useita erilaisia keinoja, joita hyödynnetään kulloinkin tarkoituksenmukaisella tavalla. Asevaikutuksilta suojautumisen keinoja ovat väestönsuojaan suojautuminen tai tilapäissuojien rakentaminen ja niihin suojautuminen, sisälle suojautuminen, omaehtoinen siirtyminen turvallisemmille alueille ja väestön evakuointi viranomaisten määräyksestä.

Pelastussuunnitelmassa kuvataan, miten kiinteistön käyttäjät voivat suojautua aseelliselta uhalta. Jos rakennuksessa tai sen välittömässä läheisyydessä ei ole väestönsuojaa, voi tulla kyseeseen **varautuminen tilapäisen suojan** rakentaminen. Tilapäissuojiksi soveltuvia tiloja ovat mahdollisimman raskailla rakenteilla ympäröidyt tilat, joiden aukot saa tiivistettyä mahdollisimman hyvin. Tällaisia tiloja voisivat olla maanalaiset huoneet, kellarit tai talon keskiosa.

Sisälle suojautuminen rakennuksen olemassa oleviin tiloihin antaa suojaa, kun ulkoilmassa on myrkyllisiä aineita, säteilyä tai tulipalosta leviää lähialueella myrkyllistä savua. Tällöin on keskeistä osata sulkea rakennuksen koneellinen ilmanvaihto. Paksut seinät ja katto vaimentavat säteilyä, joten säteilyvaaratilanteissa saa hyvän suojan rakennuksen keskiosassa tai kellarikerroksessa. Sisälle suojautuminen antaa myös jonkin verran suojaa aseellisilta vaikutuksilta ja niiden sirpalevaikutuksilta. Asevaikutuksilta suojauduttaessa hakeudutaan mahdollisimman vahvojen rakenteiden suojaamaksi, esimerkiksi rakennuksen keskiosiin ja vältetään ikkunallisia huoneita.

Jos kiinteistössä on **oma väestönsuoja**, on pelastussuunnitelmassa kuvattava siihen liittyvät asiat. Väestönsuojia koskevat säädökset velvoittavat pitämään väestönsuojan varusteet ja laitteet käyttökunnossa sekä huoltamaan ja tarkastamaan ne asianmukaisesti (Pelastuslaki 12 §). Väestönsuoja on voitava ottaa käyttöön 72 tunnissa (Pelastuslaki 76 §), mikä tarkoittaa sitä, että kunnossapidon lisäksi myös väestönsuojan käyttöönotto ja käyttö on suunniteltava osana pelastussuunnittelua.

Väestönsuojan käyttöönotto ja käyttö on suunniteltava pelastussuunnittelun yhteydessä.

Väestönsuojan käyttöönotto- ja käyttösuunnitelmassa suunnitellaan väestönsuojan käyttöönotto ja käyttö sekä siihen tarvittavat resurssit ja materiaali. Käyttöönotto- ja käyttösuunnitelma voi olla pelastussuunnitelman liite tai erillinen asiakirja. Pelastussuunnitelmassa on oltava maininta siitä, mistä suunnitelma löytyy. Yksi kappale suunnitelmasta on hyvä säilyttää väestönsuojassa.

Sisäministeriö on julkaissut erilliset oppaat ”Väestönsuojan käyttöönotto ja käyttö” sekä ”Väestönsuojan kunnossapito ja toimintakunnon tarkastus”.

Varautuminen muihin yhteiskunnan toimintakykyä vaarantaviin uhkiin

Muita yhteiskunnan toimintakykyä vaarantavia uhkia ovat esimerkiksi energia-, vesi- tai ruokahuollon häiriötilanteet, terveysturvallisuuden tai tieto- ja viestintäverkkojen häiriöt, informaatiovaikuttaminen sekä laajat tai pitkäkestoiset onnettomuustilanteet. Laajojen tai muuten vakavien uhkien takia viranomaisapua ei välttämättä ole nopeasti saatavilla.

Poikkeusoloissa, myös sodassa, häiriötilanteiden määrä voi kasvaa, ne voivat olla pitkäkestoisia ja niitä voi esiintyä useita samaan aikaan. Toimivat toimintamallit ja hyvä varautuminen normaaliaikojen onnettomuuksiin ja häiriötilanteisiin luo vahvan pohjan myös vakavampiin häiriötilanteisiin varautumiseen. Yhteiskunnan toimintakykyä vaarantaviin uhkiin varaudutaan siis käytännössä samaan tapaan kuin pienempiinkin vaaratilanteisiin.

Yhteiskunnan toimintakykyä vaarantaviin uhkiin varaudutaan samaan tapaan kuin pienempiinkin vaaratilanteisiin.

Varautumista suunniteltaessa on hyvä arvioida, kuinka pitkään kohteessa pärjätään ilman viranomaisapua eri uhkatilanteissa, esimerkiksi pitkittyneessä sähkökatkotilanteessa. Pelastussuunnitelmassa arvioidaan, millä edellytyksillä toimintaa voidaan eri tilanteissa jatkaa ja millaista varautumista tilanteet edellyttävät. Jos toiminta täytyy keskeyttää, on suunniteltava, kuinka se tehdään turvallisesti. Erityisesti poikkeusoloihin varautumisen suunnitelmien osalta tulee harkita, mitkä pelastussuunnitelman osat ovat julkisia ja mitkä salassa pidettäviä tai tarpeen mukaan tiedotettavia asioita.

4 Pelastussuunnitelmasta tiedottaminen ja asianomaisten perehdyttäminen

Pelastussuunnitelma on pidettävä ajan tasalla ja siitä on tiedotettava tarvittavalla tavalla asianomaisen rakennuksen tai muun kohteen asukkaille ja työntekijöille sekä muille, joiden on osallistuttava pelastussuunnitelman toimeenpanoon.

(Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 407/2011, 2 §:n 3 mom.)

Pelastussuunnitelmasta on tiedotettava kiinteistön käyttäjille **tarvittavalla tavalla**. **Tavoitteena on varmistaa, että jokaisella pelastussuunnitelman toimeenpanoon osallistuvalla on ne tiedot ja taidot, joita hän tarvitsee voidakseen toimia laadittujen ohjeiden ja toimintamallien mukaisesti.** Kuvaus siitä, kuinka tiedottaminen ja perehdyttäminen tehdään, on osa pelastussuunnitelmaa.

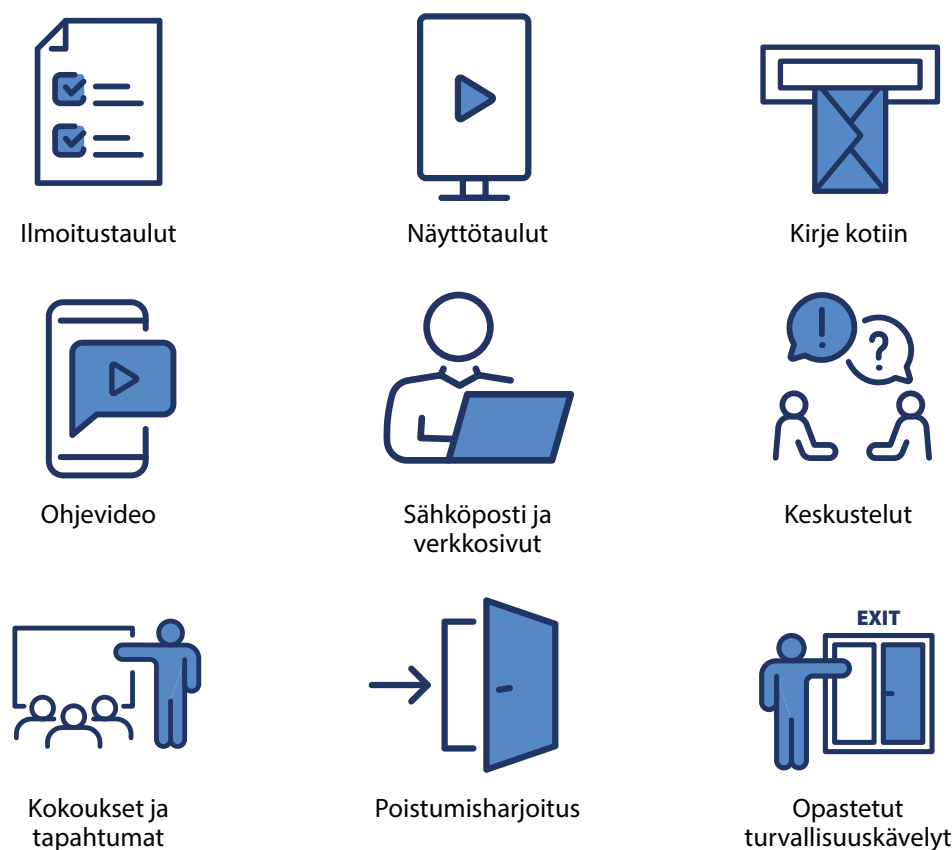
Pelastussuunnitelmasta tiedotettaessa on hyvä arvioida, mitä tietoa kukin taho tarvitsee. Esimerkiksi isännöitsijä, kiinteistöhuolto tai kohteen turvallisuusorganisaatioon kuuluvat henkilöt tarvitsevat laajemmat tiedot suunnitelman sisällöstä kuin asukkaat tai työntekijät. Pelastussuunnitelman toimittaminen kokonaisuudessaan kohteen käyttäjille ei useimmiten ole tarkoituksenmukaista. Jos kohteen käyttäjiltä tai osalta heistä vaaditaan enemmän osaamista, heidät perehdytetään tai koulutetaan sovitulla tavalla. Tarvittava perehdytys tai koulutus määritellään pelastussuunnitelmassa.

Kiinteistön käyttäjille on jaettava vähintään ohjeet onnettomuuksien ehkäisemiseksi sekä onnettomuus- ja vaaratilanteissa toimimiseksi (Pelastuslaki 15 §:n 2 mom.). Erytystä huomiota on hyvä kiinnittää sellaisten toimijoiden ohjeistamiseen, jotka käyttävät tiloja itsenäisesti ilman rakennuksen haltijan valvontaa. Tilojen vuokraaja voi esimerkiksi edellyttää vuokralaista tutustumaan pelastussuunnitelman sisältöön tämän toimintaa koskevilta osin osana vuokrasopimusta. Lisäksi on huomioitava kohteen satunnaisten käyttäjien mahdollisuudet tutustua tarvitsemiinsa turvallisuus- ja toimintaohjeisiin. Myös tiloja itsenäisesti käyttävillä asiakkailta, esimerkiksi kuntosaleilla ja muissa liikunta- ja kokoontumistiloissa, sekä majoitustiloissa on oltava saatavilla ohjeet onnettomuustilanteissa toimimiseksi.

Käytännössä tiedottamista ja perehdyttämistä voidaan tehdä monin eri tavoin, joita on esitetty kuvassa 6. Esimerkkejä tiedottamis- ja perehdyttämiskeinoista ovat:

- toimintaohjeiden asettaminen kaikkien nähtäville, esimerkiksi seinälle kiinnitettynä tai näyttötauluilla esitettynä
- ohjeiden jakaminen kirjallisesti tai sähköisesti kohteessa toimiville
- videot toimintaohjeista tai ennaltaehkäisykeinoista; julkaisutapa on arvioitava sisältöön soveltuvaksi
- koulutukset, harjoitukset ja perehdytystilaisuudet
- opastetut turvallisuuskävelyt, joissa tutustutaan kohteen riskeihin ja turvallisuusjärjestelyihin ja käydään läpi toimintamallit eri vaaratilanteissa
- tarvittavien tietojen toimittaminen kohdennetusti tiloja itsenäisesti käyttäville tahoille, esimerkiksi tilojen käytöstä sovittaessa.

Kuva 6. Pelastussuunnitelmasta tiedottamista ja perehdyttämistä voidaan tehdä monin eri tavoin.

Tiedottamista suunniteltaessa on huomioitava eri kohderyhmien mahdollisuudet saada tietoa eri kommunikaatiotapaa tai tiedottamiskanavia käyttäen, sekä tarvittavat kieliversiot. Verkossa tehtävä tiedottaminen ei useinkaan tavoita kaikkia kiinteistön käyttäjiä, minkä vuoksi on hyvä käyttää esimerkiksi edellä lueteltuja erilaisia tiedotustapoja.

Ohjeet tulisi laatia selkeällä yleiskielellä. Ohjeista voi tarvittaessa laatia lisäksi lyhyet, helppolukuiset ja kuvalliset versiot. Helppolukuiset ja kuvalliset ohjeet ovat hyödyksi esimerkiksi kehitysvammaisille sekä iäkkäille ja muistisairaille henkilöille. Tällaiset ohjeet ovat helpommin ymmärrettäviä myös lapsille ja niille, jotka eivät puhu suomea sujuvasti.

Kohteen vakituisille käyttäjille tietoa pelastussuunnitelman sisällöstä on hyvä toimittaa säännöllisesti siten, että jokaisella on jatkuvasti riittävät tiedot kohteen riskeistä, niiden ennaltaehkäisystä sekä oikeasta toiminnasta vaara- ja

onnettomuustilanteissa, normaaliolojen häiriötilanteet ja poikkeusolojen tilanteet mukaan lukien. Myös harjoittelu on suositeltavaa, sillä se on tehokas tapaa oppia ja auttaa siten toimimaan myös todellisissa onnettomuustilanteissa. Harjoituksissa on hyvä huomioida myös erityistä tukea tarvitsevien ihmisryhmien tarpeet ottamalla heidät mukaan harjoituksiin, jolloin pelastussuunnitelmaa voidaan kehittää vastaamaan paremmin todellisia tarpeita. Kohteen uusille käyttäjille on annettava tarvittava perehdytys heidän aloittaessa toimintansa.

Tiedottamisesta vastaa sama taho kuin pelastussuunnitelman laatimisesta eli rakennuksen haltija. Tiedottamisessa on huomioitava, ettei pelastussuunnitelmaa voi kaikilta osin käsitellä tai jakaa julkisena asiakirjana, jos se sisältää yksityiskohtaisia tietoja turvallisuusjärjestelyistä, henkilötietoja tai muuta arkaluonteista tietoa.

5 Pelastussuunnitelmiin liittyvä valvonta ja ohjaus

Pelastuslaitosten tehtävänä on huolehtia pelastuslain 27 §:ssä säädetystä, hyvinvointialueen päätöksen mukaisesta pelastustoimelle kuuluvasta **ohjauksesta, neuvonnasta ja turvallisuusviestinnästä**. Pelastuslaitos huolehtii myös pelastuslain noudattamisen **valvonnasta**.

5.1 Pelastusviranomaisen valvonta

Pelastuslaitoksen on alueellaan valvottava 2 ja 3 luvun säännösten noudattamista.

Valvonnan suorittamiseksi pelastuslaitoksen on tehtävä palotarkastuksia ja muita valvontatehtävän edellyttämiä toimenpiteitä.

(Pelastuslaki 379/2011, 78 §)

Pelastussuunnitelman laatimisveloitteesta säädetään pelastuslain luvussa 3, jonka valvonta kuuluu pelastuslaitoksen tehtäväksi. Pelastuslaitoksen tekemän valvonnan on perustuttava riskien arviointiin, ja sen tulee olla laadukasta, säännöllistä ja tehokasta (Pelastuslaki 79 §:n 1 mom.). Riskiperusteisuus tarkoittaa sitä, että valvontaa kohdistetaan erityisesti niihin kohteisiin, joiden toimintaan liittyy eniten riskejä. Pelastussuunnitelma on laadittava rakennukseen tai muuhun kohteeseen, joka on poistumisturvallisuuden tai pelastustoiminnan kannalta tavanomaista vaativampi tai jossa henkilö- tai paloturvallisuudelle, ympäristölle tai kulttuuriomaisuudelle aiheutuvan vaaran taikka mahdollisen onnettomuuden aiheuttamien vahinkojen voidaan arvioida olevan vakavat (Pelastuslaki 15 §). Kohteet, joita koskee veloitte laatia pelastussuunnitelma, ovat siten jo valmiiksi määritelty sellaisiksi kohteiksi, jotka tyypillisesti kuuluvat pelastuslaitoksen riskiperusteisen valvonnan piiriin. Valvonnan määräväli ja toimenpiteet, joilla valvontaa tehdään, voivat kuitenkin

vaihdella pelastussuunnitelmavelvollisten kohteidenkin välillä niiden muiden eroavaisuuksien takia. Pelastuslaitos laatii valvontatehtävän toteuttamisesta valvontasuunnitelman, jossa suoritettavat palotarkastukset ja muut valvontatoimenpiteet määritetään (Pelastuslaki 79 §).

Pelastussuunnitelman valvonta on oleellinen osa valvontaa niissä kohteissa, joita pelastussuunnitelman laatimisvelvollisuus koskee. Palotarkastusten yhteydessä tarkastettavan kohteen edustajan on esitettävä säädöksissä vaaditut suunnitelmat, muut asiakirjat ja järjestelyt (Pelastuslaki 80 §:n 2 mom.). Kiinteistön omistajalla, haltijalla ja toiminnanharjoittajalla on lisäksi velvollisuus pyynnöstä toimittaa pelastussuunnitelma maksutta hyvinvointialueen pelastusviranomaiselle valvontaa varten (Pelastuslaki 80 §:n 3 mom.). Pelastusviranomaisella on oikeus tallentaa valvontaa varten saamia, pelastussuunnitelmaa koskevia tietoja valvontarekisteriinsä (Pelastuslaki 93 §). Pelastussuunnitelmaa ei toimiteta sen laatimisen tai päivittämisen yhteydessä pelastuslaitokselle ilman erillistä pyyntöä.

Pelastussuunnitelma on esitettävä palotarkastuksen suorittajalle palotarkastuksen yhteydessä. Lisäksi se on pyydettyessä toimitettava pelastusviranomaiselle maksutta valvontaa varten.

Pelastussuunnitelman valvonnan yhteydessä pelastussuunnitelman sisältö käsitellään riittävällä tarkkuudella ja sitä verrataan kohteen todellisiin turvallisuusjärjestelyihin ja toimintamalleihin. Pelastussuunnitelma voi sisältää itse pelastussuunnitelma-asiakirjasta erillisiä osioita, kuten kiinteistön käyttäjille annettavia ohjeita tai väestönsuojan käyttöönotto- ja käyttösuunnitelman. Valvonnan yhteydessä voi olla tarpeellista tutustua myös muualla kuin itse pelastussuunnitelma-asiakirjassa oleviin tietoihin.

Eryteisesti taloyhtiöihin pelastuslaitos voi palotarkastuksen eli valvontakäynnin sijasta lähettää itsearviointilomakkeen, joka sisältää kysymyksiä liittyen kohteen omatoimiseen varautumiseen. Itsearvioinnin tarkoituksena on auttaa rakennusten omistajia ja haltijoita arvioimaan sekä tarvittaessa parantamaan kohteen turvallisuutta. Samalla viranomaisen voi arvioida, onko kiinteistöön syytä tehdä palotarkastus tai esimerkiksi pyytää toimittamaan pelastussuunnitelma pelastuslaitokselle arvioitavaksi osana asiakirjavalvontaa.

Jos pelastussuunnitelmassa on puutteita, on pelastusviranomaisen puututtava niihin. Jos puutetta ei voida heti korjata, pelastusviranomaisen tulee määrätä puutteet korjattaviksi ja annettava korjaamiselle määräaika. (Pelastuslaki 81 §:n 1 mom.) Pelastusviranomaisen laatii palotarkastuksesta pöytäkirjan, jossa yksilöidään tarkastuskohde, tarkastuksen kulku, pelastusviranomaisen tekemät keskeiset havainnot,

kohteen edustajan esittämä selvitys sekä johtopäätökset ja niiden perustelut (Pelastuslaki 80 §:n 4 mom.). Pelastusviranomaisen valvontatehtävään liittyvistä muutostenhauista, pakkokeinoista ja rangaistuksista on säädetty pelastuslain 15 luvussa.

5.2 Pelastusviranomaisen ohjaus ja neuvonta

Pelastuslaitoksen tulee antaa neuvontaa pelastussuunnitelman laadinnasta.

(Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 407/2011, 2 §:n 4 mom.)

Pelastuslaitosten tehtävänä olevan ohjauksen, neuvonnan ja turvallisuusviestinnän tavoitteena on tulipalojen ja muiden onnettomuuksien ehkäiseminen ja varautuminen onnettomuuksien torjuntaan sekä asianmukainen toiminta onnettomuus- ja vaaratilanteissa ja onnettomuuksien seurausten rajoittamisessa (Pelastuslaki 27 §). Pelastuslaitosten tehtävänä on myös antaa neuvontaa pelastussuunnitelman laadinnasta.

Pelastuslaitos ei laadi pelastussuunnitelmia kiinteistön haltijan puolesta, vaan antaa yleisluontoista neuvontaa sen laatimiseen. Pelastuslaitoksilla neuvontapalvelut on järjestetty useimmiten sähköpostitse ja puhelinneuvonnalla.

Liite 1: Sanasto ja keskeiset käsitteet

Tässä oppaassa **käytetään seuraavia keskeisiä käsitteitä**. Käsitteen kohdalla on mainittu, jos se perustuu tiettyyn lähteeseen.

Ennaltaehkäisyllä tarkoitetaan toimintamalleja ja keinoja, joilla mahdollisia vaaratilanteita voidaan välttää tai niiden todennäköisyyttä pienentää.

Häiriötilanteella tarkoitetaan uhkaa tai tapahtumaa, joka vaarantaa kohteen tai yhteiskunnan turvallisuutta ainakin hetkellisesti. Häiriötilanteet voivat olla paikallisia, alueellisia tai valtakunnallisia, ja niitä voi esiintyä niin normaali- kuin poikkeusoloissakin. Häiriötilanteita ovat esimerkiksi sähkökatkot, myrskyt, tulvat, vedenjakeluhäiriöt ja tiettyyn toimintoon kuten maksuliikenteeseen kohdistuvat häiriöt.

Kiinteistöllä tarkoitetaan kiinteistörekisteriin merkittyä maan tai vesialueen omistuksen yksikköä, siihen kuuluvine rakennuksineen, etuuksineen ja rasitteineen. Sanaa kiinteistö käytetään yleiskielessä yleisesti muun muassa pelkästä rakennuksesta. (Sanastokeskus TSK 2017)

Pelastussuunnitelma on onnettomuuksien ennaltaehkäisemiseksi ja vaaratilanteisiin varautumiseksi laadittava suunnitelma. Aiemmassa lainsäädännössä pelastussuunnitelmaa kutsuttiin turvallisuussuunnitelmaksi ja sitä ennen suojelusuunnitelmaksi.

Rakennukseen, joissa on useita eri toimijoita ja useaa erilaista toimintaa, voi olla tarkoituksenmukaista laatia erikseen rakennuksen yhteinen pelastussuunnitelma sekä tarvittaessa täydentää yhteistä pelastussuunnitelmaa toiminnanharjoittajan toimintaa koskevalla pelastussuunnitelmalla esimerkiksi seuraavasti:

Yhteisellä pelastussuunnitelmalla tarkoitetaan koko rakennukseen ja sen toimintaan liittyvää pelastussuunnitelmaa, jossa kuvataan rakennuksen yhteiset riskit, niitä varten määritellyt ennaltaehkäisy- ja varautumiskeinot sekä yhteiset toimintaohjeet vaaratilanteissa toimiseksi. Rakennuksen pelastussuunnitelman voisi nimetä esimerkiksi "Kauppakeskus x:n pelastussuunnitelma".

Toiminnanharjoittajan pelastussuunnitelma täydentää yhteistä pelastussuunnitelmaa kohteen toiminnan, sen käyttäjien tai turvallisuusjärjestelyiden osalta. Tällaisia voivat olla esimerkiksi kohteen toiminnasta johtuvat erityiset riskit, henkilökunnan erityiset tehtävät tai kohteen omat turvallisuusjärjestelmät. Toiminnanharjoittajan pelastussuunnitelman voisi nimetä esimerkiksi "Kauppa y:n pelastussuunnitelma".

Pelastussuunnittelu on kohteen turvallisuuden suunnittelu- ja toteutusprosessi. Pelastussuunnitteluprosessi ja sen tulokset dokumentoidaan pelastussuunnitelmaan.

Poikkeusoloilla tarkoitetaan valmiuslaissa tarkoitettua yhteiskunnan tilaa, jossa on niin paljon tai niin vakavia häiriöitä tai uhkia, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö. Poikkeusolojen valitsemisen toteaa valtioneuvosto yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa. Viranomaisten poikkeavista toimivaltuuksista poikkeusoloissa säädetään valmiuslaissa (1552/2011), ja näiden säännösten soveltamisen aloittamisesta säädetään valtioneuvoston asetuksella (niin kutsuttu käyttöönottoasetus). Poikkeusolojen määritelmä on esitetty valmiuslain 3 §:ssä. (Sanastokeskus TSK 2017, valmiuslaki 1552/2011)

Rakennus on erillinen, kiinteä tai paikallaan pidettäväksi tarkoitettu, omalla sisäänkäynnillä varustettu kokonaisuus, joka sisältää eri toimintoihin tarkoitettua katettua ja yleensä ulkoseinien tai muista rakennelmista erottavien seinien rajoittamaa tilaa. Rakennuksiksi ei yleensä lueta kevytrakenteisia katoksia, kioskeja yms. eikä siirrettävissä olevia matkailuvaunuja, laivoja yms. (Sanastokeskus TSK 2017, rakentamislaki 751/2023 2 §)

Rakennuksen haltijalla tarkoitetaan tahoja, jolle hallinta kuuluu rakennuksen omistajana tai tahoja, jolle rakennuksen hallintaoikeus on vuokrasopimuksen perusteella siirretty. Rakennuksen haltija käyttää kohteessa tosiasiallista valtaa rakennuksen käyttöön nähden.

Rakennuksen omistaja on taho, jolla on lainhuuto kiinteistöön. Rakennuksella ja maapohjalla voi olla eri omistajat. Kiinteistön hallintaoikeus on omistajalla, ellei hallintaoikeutta ole sopimuksella sovittu toisin.

Riski on haitallinen tapahtuma, jolle on määritelty suuruus sen todennäköisyyden ja seurausten vakavuuden yhdistelmänä (Sanastokeskus TSK 2017 mukailten). Riskit, joita pelastussuunnitelmassa on käsiteltävä, ovat erityisesti ihmisiin, omaisuuteen ja ympäristöön kohdistuvia onnettomuusriskejä.

Riskienhallintakeino on toimenpide, jolla pyritään vaikuttamaan riskin suuruuteen joko poistamalla vaaran aiheuttaja, pienentämällä haitallisen tapahtuman todennäköisyyttä tai vähentämällä siitä aiheutuvia haittoja.

Sisäinen pelastussuunnitelma on toiminnanharjoittajan laatima suunnitelma kohteisiin, joissa teollinen käsittely ja varastointi on laajamittaista (Kemikaaliturvallisuuslaki 390/2005, 28 §). Sisäisen pelastussuunnitelman tavoitteet on kuvattu Valtioneuvoston asetuksessa vaarallisten kemikaalien käsittelyn ja varastoinnin valvonnasta (685/2015, 17 §).

Suojeluohje on vakuutus sopimukseen liitettävä velvoittava ohje toimenpiteistä, joilla pyritään ehkäisemään vahinkoa tai rajoittamaan vahingon suuruutta. Suojeluohjeissa voidaan antaa ohjeita esimerkiksi lukituksesta tai palo-osastoinnista. (Sanastokeskus TSK 2017)

Toiminnanharjoittajalla tarkoitetaan toimintaa harjoittavia yksityisiä ja julkisia tahoja. Yksityisiä toimijoita voivat olla esimerkiksi kaupat, ravintolat ja toimistotiloja käyttävät yritykset sekä asumis- ja hoivapalveluita tuottavat palveluntuottajat. Julkisia toimijoita ovat esimerkiksi oppilaitokset, virastot tai terveysasemat.

Turvallisuuskävely tarkoittaa kävelykierrosta, jonka aikana havainnoidaan toimintaympäristöä. Turvallisuuskävelyllä voi olla esimerkiksi seuraavia käyttötarkoituksia: 1) riskien tunnistaminen, 2) turvallisuusjärjestelyjen ja niiden kunnon tarkistaminen, tai 3) kiinteistön käyttäjien perehdytys.

Turvallisuussuunnitelmalla voidaan tarkoittaa organisaation pelastussuunnitelmaa laajempaa asiakirjaa, jossa on huomioitu turvallisuusasioita pelastussuunnitelmaa laajemmin tai tiettyyn asiaan kohdentuvia riskejä. Esimerkiksi patoturvallisuuslain 494/2009 12 §:n mukaan 1-luokan padon omistajan tulee laatia ja pitää ajan tasalla padon turvallisuussuunnitelma. Myös rakentamisen yhteydessä laaditaan turvallisuussuunnitelmia (Valtioneuvoston asetus rakennustyön turvallisuudesta 205/2009). Kylien, kuntien tai muiden alueiden turvallisuudesta ja kehittämisestä laadittuja asiakirjoja kutsutaan usein turvallisuussuunnitelmiksi. Aiemmassa lainsäädännössä pelastussuunnitelmaa kutsuttiin turvallisuussuunnitelmaksi, joten edelleen puhekielessä pelastus- ja turvallisuussuunnitelmalla saatetaan tarkoittaa samaa asiaa.

Ulkoinen pelastussuunnitelma on pelastuslaitoksen laatima suunnitelma erityistä vaaraa aiheuttavissa kohteissa. Pelastuslaitoksen on laadittava onnettomuuden varalle ulkoinen pelastussuunnitelma yhteistyössä asianomaisen toiminnanharjoittajan kanssa ja sitä laadittaessa on kuultava vaaralle alttiiksi joutuvaa väestöä. (379/2011, 48 §)

Vaara on mikä tahansa tapahtuma tai tekijä, joka voi aiheuttaa haitallisia vaikutuksia (Tukes 2024 mukaillen). Vaaralle ei ole määritelty sen todennäköisyyttä tai seurausten vakavuutta (vrt. riski).

Vaarojen ja riskien arvioinnilla tarkoitetaan pelastuslaissa prosessia, jonka avulla tunnistetaan tekijät, jotka voivat aiheuttaa vaaraa, sekä arvioidaan niistä aiheutuvien riskien suuruutta.

Vaarojen ja riskien arvioinnin johtopäätelmät on kuvaus vaarojen ja riskien arvioinnin avulla tunnistettujen riskien merkityksestä kohteen turvallisuudelle sekä sen perusteella on päätetyistä toimenpiteistä riskien hallitsemiseksi.

Valmiussuunnitelma on asiakirja, jossa on suunniteltu tehtävien hoitaminen poikkeusoloissa sekä toimintaa edellyttävät etukäteisvalmistelut. Valtioneuvoston, valtion hallintoviranomaisten, valtion itsenäisten julkisoikeudellisten laitosten, muiden valtion viranomaisten ja valtion liikelaitosten sekä hyvinvointialueiden ja hyvinvointiyhtymien, kuntien, kuntayhtymien ja muiden kuntien yhteenliittymien tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa (Valmiuslaki 1552/2011, 12 §). Myös yritykset tai muut organisaatiot voivat laatia valmiussuunnitelmia.

Varautuminen tarkoittaa valmistautumista ennakolta erilaisiin onnettomuuksiin ja häiriötilanteisiin. Varautumisella pyritään vähentämään onnettomuuksista ja häiriötilanteista aiheutuvia haittoja ja turvaamaan toiminnan mahdollisimman häiriötön jatkuminen. Varautuminen voi kohdistua yksittäiseen riskiin tai sillä voidaan viitata myös laajempaan, useista varautumistoimenpiteistä koostuvan toimintaan (esimerkiksi poikkeusoloihin varautuminen).

Liite 2: Pelastussuunnittelussa tyypillisesti huomioitavia asioita

Yleistä

- Pelastussuunnitelma on laadittu yhteistyössä rakennuksessa toimivien toiminnanharjoittajien kanssa.
- Jos kohteeseen on laadittu erikseen rakennuksen yhteinen pelastussuunnitelma sekä toiminnanharjoittajien pelastussuunnitelmia tai muuten useita eri pelastussuunnitelmia, ovat suunnitelmat keskenään loogiset ja yhtenevät.
- Jos pelastussuunnitelman asiasisällöt on koottu osaksi muuta suunnitelmaa, suunnitelmassa mainitaan, että suunnitelma sisältää myös pelastussuunnitelman asiasisällöt.
- Jos suunnitelmaan kuuluvia tietoja on muualla kuin varsinaisessa pelastussuunnitelmassa, on suunnitelmassa kerrottu, mistä tiedot löytyvät.
- Pelastussuunnitelma on mahdollista esittää kokonaisuudessaan pelastusviranomaisen tekemän valvonnan, esimerkiksi palotarkastuksen, yhteydessä.
- Pelastussuunnitelma on ajan tasalla – sen sisältö vastaa todellista tilannetta kohteessa.
- Pelastussuunnittelun yhteydessä on suunniteltu, miten pelastussuunnitelman päivitystarpeet havaitaan.

Vaarojen ja riskien arviointi

- Riskienarvioinnissa on huomioitu riittävässä laajuudessa sisäiset ja ulkoiset riskit, erityispiirteet sekä käyttäjien tarpeet.
- Riskienarvioinnissa on tunnistettu kohteessa esiintyviä vaaroja sekä niiden taustalla olevat syyt.
- Riskien arvioinnissa on arvioitu vaarojen ja riskien toteutumisen mahdollisia seurauksia.

Riskienhallinta

- Riskien toteutumista ehkäistään ennalta puuttamalla tekijöihin ja olosuhteisiin, jotka voivat johtaa onnettomuuteen tai vaarallisen tilanteen syntymiseen.
  - Ennaltaehkäisykeinoja suunniteltaessa on tarvittaessa huomioitu normaalista toiminnasta poikkeavia tilanteita, kuten korjausrakentaminen tai pienet kunnostustyöt ja kohteen tavanomaisesta poikkeava käyttö – tarvittaessa näitä tilanteita varten on määritelty tilapäisiä turvallisuusjärjestelyjä.
- Kohteessa varaudutaan tunnistettujen vaarojen ja riskien toteutumiseen.
- Riskienhallintakeinoissa on huomioitu pelastuslaissa mainitut jokaista koskevat yleiset velvoitteet sekä toiminnanharjoittajia, rakennuksen omistajia ja haltijoita koskevat velvollisuudet.
- Riskienhallintatoimenpiteitä kohdistetaan ensisijaisesti kohteen kannalta merkittävimpiin riskeihin.
- Riskienhallintakeinojen toteuttaminen on varmistettu – tarvittaessa toimenpiteille on nimetty vastuuhenkilöt ja laadittu aikataulut.
- Pelastussuunnitelma sisältää vaarojen ja riskien arvioinnin johtopäätelmät. Vaarojen ja riskien arvioinnin johtopäätelmillä tarkoitetaan pelastuslaissa kuvausta tunnistettujen riskien merkityksestä kohteen turvallisuudelle sekä sen perusteella päätetyistä toimenpiteistä riskien hallitsemiseksi.
- Pelastussuunnitelma sisältää kuvauksen rakennuksen ja toiminnassa käytettävien tilojen turvallisuusjärjestelyistä.
- Pelastussuunnitelmassa on tarpeen mukaan otettu huomioon kohteen tavanomaisesta poikkeava käyttö ja tilapäinen käyttötavan muutos.

Ohjeet onnettomuuksien ehkäisemiseksi sekä onnettomuus- ja vaaratilanteissa toimimiseksi

- Pelastussuunnitelmassa on selostus ohjeista onnettomuuksien ehkäisemiseksi – ennaltaehkäiseviä ohjeita on laadittu niihin tunnistettuihin riskeihin, joiden syntymisen todennäköisyyttä on mahdollista pienentää kiinteistön käyttäjien toimin.
- Pelastussuunnitelmassa on selostus ohjeista onnettomuus- ja vaaratilanteissa toimimiseksi.
  - Ohjeet on laadittu riskienarvioinnissa tunnistettuja onnettomuus-, vaara- ja häiriötilanteita varten.
    - Pelastussuunnitelma kattaa myös poikkeusolot.
  - Jos kiinteistössä on oma väestönsuoja, on pelastussuunnitelmassa kuvattu siihen liittyvät asiat (mm. sijainti ja kunnossapitokäytännöt).
    - Väestönsuojan käyttöönotto ja käyttö on suunniteltu.
    - Jos väestönsuojan käyttöönotto- ja käyttösuunnitelma on erillinen asiakirja, mainitaan pelastussuunnitelmassa, mistä suunnitelma löytyy.
- Turvallisuus- ja toimintaohjeet soveltuvat kohteeseen ja käyttäjien tarpeet on huomioitu sellaisilla tiedoilla, jotka ovat kohtuudella ennakoitavissa tai todennäköisiä.
- Pelastussuunnitelmassa kuvataan, mitä keinoja kohteessa on käytössä apua tarvitsevien (esim. vammaiset tai iäkkäät henkilöt) avustamiseksi vaaratilanteissa.
- Kiinteistön käyttäjien saatavilla on tarvittavat yhteystiedot kiireellisten vaaratilanteiden ilmoittamiseksi sekä muut heidän tarvitsemansa yhteystiedot.

Pelastussuunnitelmasta tiedottaminen ja asianomaisten perehdyttäminen

- Pelastussuunnitelmasta tiedottaminen on suunniteltu huomioiden eri kohderyhmien mahdollisuudet saada tietoa eri tiedottamiskanavia käyttäen, sekä tarvittaessa eri kieliversiot.
- Kiinteistön käyttäjillä on annettu riittävä perehdytys ja koulutus pelastussuunnitelmassa kuvattujen tehtävien hoitamiseksi – pelastussuunnitelmassa on kuvaus siitä, kuinka osaaminen varmistetaan.
  - Jokaisella on riittävät tiedot kohteen riskeistä, niiden ennaltaehkäisystä sekä oikeasta toiminnasta vaara- ja onnettomuustilanteissa.
  - Ohjeissa ja perehdyttämisessä on huomioitu sellaiset toimijat, jotka käyttävät tiloja itsenäisesti ilman rakennuksen haltijan valvontaa.

LÄHTEET

Painetut

Sanastokeskus TSK. 2017. Kokonaisturvallisuuden sanasto. Helsinki: Sanastokeskus TSK ry

Sähköiset

Sisäministeriö. 2023. Sisäisen turvallisuuden sanasto. https://valtioneuvosto.fi/documents/1410869/4024872/Sisaisen_turvallisuuden_sanasto.pdf/. Viitattu 19.11.2024

Säädös- ja määräysviittaukset

Hallituksen esitys Eduskunnalle EU:n yleisen tuoteturvallisuusasetuksen täydentämistä koskevaksi lainsäädännöksi ja laiksi kulutuspalveluiden turvallisuudesta. HE 213/2024 vp.

Hallituksen esitys Eduskunnalle pelastuslaiksi ja laiksi meripelastuslain 23 §:n muuttamisesta. HE 257/2010 vp.

Kemikaaliturvallisuuslaki 390/2005. Viitattu 17.4.2025.

Laki kulutuspalvelun turvallisuudesta 185/2025

Pelastuslaki 379/2011. Viitattu 5.5.2025.

Sisäasiainministeriö. 2011. Muistio valtioneuvoston asetukseen pelastustoimesta (407/2011), liite 1.

Työturvallisuuslaki 738/2002. Viitattu 7.4.2025.

Valmiuslaki 1552/2011. Viitattu 5.5.2025.

Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 407/2011.

Valtioneuvoston asetus rakennustyön turvallisuudesta 205/2009.

Valtioneuvoston asetus vaarallisten kemikaalien käsittelyn ja varastoinnin valvonnasta 685/2015.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Sisäministeriö PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Inrikesministeriet PB 26, 00023 Statsrådet

www.intermin.fi